Poštnina plačana v gotovini

DELAVSKA ENOTNOST

GLASILO SINDIKATOV SLOVENIJE ● ŠTEV. 33 ● 13. AVGUSTA 1954 ● LETO XIII ● CENA 10 DIN

PROLETARCI VSEH DEŽEL, ZDRUŽITE SE!

K RAZPRAVI O NAGRAJEVANJU

UREDITI NORME

je trenutno najvažnejše opravilo za ureditev našega plačnega sistema

V prvem osnutku družbenega plana za bodoče leto in sicer med predpisi o ekonomskih instrumentih in ukrepih, je zapisano o delitvi zaslužkov med posamezne delavce tole: Gospodarske organizacije formirajo plačni sklad za plače in druge dajatve zaposlenih oseb iz dela dohodka, ki jim pripada po opravljeni delitvi dohodka med podjetjem in družbeno skupnostjo. Podjetje je dolžno, da pred pričetkom poslovnega leta predloži ljudskemu odboru v odobritev svoj tarifni pravilnik. Ljudski odbori imajo pri odobravanju tarifnih pravilnikov podjetij pred očmi zlasti splošno raven zaslužkov, predvideno v posameznih tarifnih pravilnikih in določila zveznega družbenega plana glede splošne ravni zaslužkov. Ljudski odbori bodo v svojih družbenih planih predpisali koliki del preostalega dohodka more gospodarska organizacija uporabiti za povečavanje zaslužkov iznad predvidenih v odobrenem tarifnem pravilniku.

Ti predpisi družbenega plana vsebujejo predvsem dve določili in sicer: prvo, da si delita dohodek gospodarske organizacije med seboj komuna in podjetje in drugič, da podjetje samostojno porazdeli del dohodka, namenjen za zaslužke, med posamezne delavce.

Oglejmo si malo pobliže ti dve določili! Zadnjič smo razglabljali o načinu formiranja dohodka podjetja in smo zoper predloženi način zapisali nekaj, po našem mnenju, upoštevanja vrednih pomislekov. Po dosedanjih določilih plana, deli gospodarska organizacija svoj dohodek z zvezno družbeno skupnostjo, potem s komuno in končno ostalo porabi za svoje potrebe, vključno za zaslužke. V pomislekih smo zadnjič povedali predvsem to, da se nam zdi odveč, da se del dohodka gospodarske organizacije določa na izključno administrativno računski način. (Predpisano povprečje za gospodarsko panogo, pomnoženo s številom delavcev, pri čemer je pojmovati vsak osemurni delavnik kot enega delavca). Taka računica se nam zdi odveč, ker prvič že spet uveljavlja nepotrebno administrativno razdeljevanje gospodarskih panog v razne (tri) skupine z določenim povprečjem, (ki seveda ni plačno povprečje) kar bo nujno rodilo težnjo vseh panog, da si pribore mesto v skupini s čim višjim povprečkom, drugič, ker uvaja število delavcev (ki pa ga je moči poljubno povečavati, saj je odvisno od števila opravljenih ur, ne glede na delovni učinek!) Kot osnovno za izračun, tretjič, ker na ta način dopušča, da se ta del dohodka enostavno pračunava v ceno proizvodnje in se ga tako doseže ne glede na delovni učinek. Vse to je slabo, ker dopušča doseganje in celo povečanje tega dela dohodka ne glede na proizvodnjo (doseči je treba samo vredjetja med zvezno družbeno skupnostjo in gospodarsko organizacijo potom obdavčitve slednje. Tako bi se izognili neljubim administrativnim delitvam, ki so, po našem mnenju, že nepotrebne, videne cene, kar pa je pri današnjem stanju trga mnogim gospodarskim podjetjem razmeroma zelo lahko). Namesto te računice bi kazalo uvesti kar neposredno delitev dohodka predvsem pa omogočajo gospodarsko kvarne pojave.

Za časa blejskih razgovorov je zunanje ministre treh balkanskih držav sprejel podpredsednik Zveznega izvršnega sveta tov. Kardelj

Ti pomisleki so tembolj utemeljeni, ker se po delitvi dohodka med zvezno družbeno skupnostjo in gospodarsko organizacijo opravi še delitev med slednjo in komuno. Vsekakor bo vsaka komunalna skupnost zainteresirana, da podjetja na njenem področju dosežejo čim večje dohodke, ki ostanejo podjetjem in komunam na razpolago. Komuna je udeležena na delu dohodka gospodarske organizacije; njeni organi celo skupno z organi podjetja dele ta dohodek med podjetjem in komuno. Zato je zaman pričakovati, da bo komuna gledala na to, kako so doseženi višji dohodki ali na »komercialni«, na administrativni (s povečanjem števila ur!) način ali kot posledica dviga proizvodnosti (z manj delavci in v krajšem času napraviti več in boljših proizvodov!) Torej ni pričakovati nobenega posebnega regulatornega vpliva komune na to, s kolikim številom ur podjetje doseže določene dohodke. Komuna bo na podjetje pritiskala predvsem zato, da doseže čim večje dohodke; to pa je mogoče tudi s povečanjem števila ur.

Torej, ne gre samo zato, da bodo nekatera podjetja lahko povečevala del svojega dohodka na račun takih administrativnih določil (in odvzemala del dobička zakoniti delitvi med podjetjem in zvezno družbeno skupnostjo), ampak bodo pri takem administrativnem povečevanju udeležene tudi komune in tako bo odvrnjena tudi njihova pozornost od bistvenega vprašanja — od proizvodnosti.

Torej, tudi s tega stališča ne bi kazalo osvojiti administrativnega določanja dela dohodka gospodarski organizaciji.

Sedaj pa pustimo ob strani način, kako se formira dohodek

(Nadaljevanje na 4. strani)

Zunanji ministri Grčije, Turčije in Jugoslavije so v ponedeljek podpisali pogodbo o Balkanski zvezi

PODPISANA JE POGODBA o Balkanski zvezi

S podpisom Blejske pogodbe o zvezi, politični in vzajemni pomoči med Grčijo, Turčijo in Jugoslavijo je zaključeno prvo obdobje prijateljskega sodelovanja treh balkanskih držav. Začenja se nova stran zgodovine Balkana. Podpisi treh zunanjih ministrov na pogodbi o Balkanski zvezi pa so le formalna potrditev prijateljskih odnosov med tremi balkanskimi državami, so pravna zveza, da družno nadaljujemo pot, ki smo jo začrtali pred dobrim poldrugim letom, 28. februarja 1953. leta, s podpisom Ankarskega sporazuma. Ustvarjana je zveza, s katero bo moral računati vsak, ki bi poskušal okrniti svobodo in neodvisnost držav podpisnic Blejske pogodbe.

Tri države vedo iz lastnih zgodovinskih izkušenj, da je mogoče uspešnejše varovati neodvisnost s krepitvijo lastnih sil, da bi se v času preizkušenj lahko družno in odločno uprle vsakemu napadalcu.

Načela, na katerih temelji Balkanska zveza, izpričujejo pripravljenost treh balkanskih držav, da na enakopravni osnovi, po načelih Organizacije združenih narodov in v duhu vzajemnega sodelovanja varujejo mir in lastno neodvisnost. Podpisani pakt ni naperjen proti nikomur, marveč je v bistvu obrambnega značaja. Prav zato je lahko močan činitelj miru v tem delu sveta. Le sodelovanje treh balkanskih držav, zgrajeno na takih načelih, služi za dragocen vzor, na kakšnih temeljih naj bo zgrajeno mednarodno sodelovanje. In lahko si štejemo v dobro, da je bila Jugoslavija pobudnik Balkanske zveze, vseskozi vnet in dosleden pobornik teh načel.

Na Bledu so istočasno sprejeli tudi memorandum o balkanski posvetovalni skupščini, v kateri bodo člani parlamentov držav podpisnic. S tem je položen temelj ustanovi, na kateri se bodo parlamentarci treh dežel sporazumevali o skupnih stališčih do vseh vprašanj, ki te države zanimajo. Balkanska skupščina je potemtakem nekaj popolnoma novega v mednarodnih odnosih. Pokazalo se je, da je ne le možno, marveč tudi ostvarljivo plodno sodelovanje med državami z različno notranjo družbeno ureditvijo. Ta skupščina se bo torej bistveno razlikovala od balkanskih konferenc, ki so jih prirejali pred trideset leti, saj temelji na tako trdnih osnovah, kot je Ankarski sporazum in Blejska pogodba.

Seveda pa so po svetu tudi nasprotniki Balkanske zveze, ki jim ni po volji tako tesno sodelovanje balkanskih držav. Zlasti to ni pogodu tistim, ki mislijo, da so edini upravičeni deliti pravico narodom po svetu. Bila je nevarnost, da bi bili interesi balkanskih držav podrejeni interesom nekaterih drugih. Toda volja po družnem in prijateljskem sodelovanju je bila močnejša od vseh spletk.

Balkanska zveza je podpisana tudi navkljub Italiji, ki si je prizadevala, da bi tudi ona postala njena članica. Ni namreč slučaj, da so prav sedaj hiteli z reševanjem tržaškega vprašanja, da bi na ta način dokazali, da je to v zvezi s podpisom Balkanske zveze. Besedilo Blejske pogodbe je jasno in tržaško vprašanje nima prav nikakršne zveze z njo. Če pa bo Italija hotela postati enakovreden član te skupnosti, bodo morali v Rimu najprej dokazati, da so se odrekli svojim hegemonističnim težnjam do Jugoslavije in Balkana. Za to pa je treba mnogo več kot le kazati pripravljenost, da se uredi tržaško vprašanje.

Kadar zapihajo sapice od Hribarice sem, čez gladino Triglavskih jezer in zamajejo nežno bele cvetove madronščice, žametne planike ter dišeče belo in rumeno cvetje planinskega maka, takrat, ko je v dolini že mraz, poljubljajo zadnji večerni žarki vrhove planin

PRED KONCEM SRAMOTNE ZGODBE, KI JO PIŠEJO V MARIBORSKI TEKSTILNI TOVARNI

Ostal bo le trpek spomin

Zapiski o ljudeh, ki so izdali svoje delavske tovariše in o sindikalnih odbornikih, ki so pozabili na svoje poslanstvo

Nož je ubral napačno smer in se zadrl v prst. »Malenkost!«

Rana se je ognojila. Lastnik ranjenega prsta je malomarno godrnjal: »Malenkost!«

Roka je otrpnila. Neznosen smrad se je širil iz rane. Tresla ga je mrzlica. Prišli so in ga odpeljali.

V bolnici leži in odrezati mu morajo roko, ker bi mu radi rešili glavo.

Iz majhnega zla se je rodilo veliko zlo, in tega je kriv bolnik sam, ker je zlo negoval in brezskrbno besedičil: »Malenkost!«

Podobna je orjaku, ki se z glavo naslanja na vznožje Meljskega hriba in si umiva noge v Dravi. Velika je, in lepa v tej svoji veličini, in ničesar drugega nisem videl, ko sem se vzpel na pobočje Meljskega hriba, kot tovarno pod seboj, njene dimnike, njene strehe, ki so se lesketale v sončnih žarkih.

Mariborska tekstilna tovarna. Sedim med trtami, zrem v dolino in mislim na ljudi, ki so pustili v zidovih tega orjaka vse svoje moči in svoje zdravje in svoje življenje. In na ljudi, ki so jih nasledili, osvojili njihove bogate izkušnje in upe in nade, na ljudi, ki pod temi lesketajočimi se strehami delajo zase, zame, za milijone.

Tri tisoč sedem sto jih vsak dan pride v tovarno, tri tisoč sedem sto jih vsak dan odide.

Številna je ta delavska družina. Tri tisoč sedem sto src in še enkrat toliko rok, še enkrat toliko pesti.

Ni me sram povedati, da sem zasanjal:

Vidim jih, sto in sto in še več, kako prihajajo v tovarno iz Slovenskih goric, Pohorja in Dravskega polja, in kako se vračajo, trudni, a polni hrepenenja po nečem novem in še lepšem, hrepenenja mladega gospodarja, ki je pred nedavnim prevzel grunt. Kot svetilniki so, ki razsvetljujejo ljudem pot, kot vojskovodje so, ki neustrašeno rušijo ostanke starega sveta. Matere in očetje in bratje in sestre so ponosni nanje.

In vidim jih, sto in sto in še več, in spoznal sem jih: Petra, Liziko, Tonča, Faniko in vse ostale, ki so bili pred leti brezpravna delavska raja, a danes z nepopisnim poletom mladega gospodarja upravljajo tovarno in delavski Maribor.

In čutim, kako se vplив te številne delavske družine nezadržno širi po Mariboru, čez Meljski hrib, Pohorje in Slovenske gorice, po Dravskem polju. Poštenje zmaguje, zmaguje delavec v človeku, delavec — gospodar, kakršnega še ni videl svet.

Kako rad bi pisal o vsem tem. Kako rad bi pripovedoval ljudem o novem življenju v Mariborski tekstilni tovarni. Kako rad bi zapel pesem o delavskem poštenju, o uspehih in hrepenenju treh tisoč sedem sto delavskih src.

A ne morem. Na Mariborski tekstilni tovarni leži madež. Rana, globoka in široka, ki neznansko boli, vas in mene —.

Grozdje zori. Sonce neusmiljeno pripeka. Klopotec se oglaša. Nekje v daljavi hrume stroji. Iz tovarniških dimnikov se vali gost, črnosiv dim.

Mislim na očeta, ki so mu sinovi kradli, pa je razmetal zrnje, kar so ga sinovi namlatili, in tako dokazal, da lahko en človek uniči delo mnogih, da lahko eno samo pokvarjeno srce neizmerno škoduje pošteni delovni družini.

*

Prvega aprila letošnjega leta je mariborsko Okrožno sodišče prejelo sveženj papirjev, na katerem je pisalo: »Tekstilni mojster, August Žohar, in ostali. 34 tatov in prekupčevalcev. Pokradli za 3,054.800 dinarjev tekstilnega blaga.«

To je bila prva tatinska skupina iz Mariborske tekstilne tovarne.

10. aprila je Okrožno sodišče prejelo še en sveženj: Mojster Alojz Vogrinec in ostali. Za 532 tisoč dinarjev škode. 6 tatov in prekupčevalcev. Uvrstite jih med prvo skupino.

In potem je voz zdrvel navzdol.

23. aprila: Nočni čuvaj, Pavel Zimet, in ostali. 40 tatov in prekupčevalcev. Za 783.745 dinarjev pokradenega blaga.

4. maja: Alojz Zorle in ostali. 16 tatov in prekupčevalcev. — 424.080 dinarjev.

19. maja: kurir Jakob Kerček in ostali. 21 tatov in prekupčevalcev 1.255.360 dinarjev škode.

23. julija: Peter Ditrih in ostalih 33 tatov in prekupčevalcev. Ukradli 6895 m blaga. 4,119.630 dinarjev škode.

Sto sedemdeset tatov in prekupčevalcev. 10,169.615 dinarjev škode. Ugotovljene škode! Kdo ve, koliko je še neugotovljene. In kdo ve, koliko je še ugotovljene, pa javnost o njej še ničesar ne ve.

Klobčič se odvija. Skupina za skupino roma pred sodišče. Procesi se vrste za procesi. Pokazala se je gnojna rana. Velika je, in boli...

*

Ni ga bilo težko najti. Sedel je v pisarni in se jezil nad inženirjem Beningerjem, ki se bo kmalu odpeljal k morju, na dopust, pa se nikakor ne more odločiti kako in kje bo spal.

Tovariš Trpin je že dolgo vrsto let predsednik sindikalne podružnice Mariborske tekstilne tovarne. Dejal sem si: »K Trpinu bom šel in se pogovoril z njim. Mož prav gotovo veliko ve. Pozna izvore kriminala. Predsednik je sindikata, torej organizacije, ki ji ni, in ji ne more biti, vseeno, kako je s temi tatvinami. Organizacije, ki je gotovo napela vse svoje sile, da bi pregnala moro, ki je legla na tovarno.«

Beseda je dala besedo in zapletla sva se v pogovor. Nisem veliko upal; zdelo se mi je, da nekaj ni bilo prav, da so popustili vsi in predvsem sindikat; drugače se ta umazanija ne bi mogla tako razširiti. A upal sem, da so se zbudili, da je sindikat pravočasno spoznal nevarnost, ki grozi kolektivu, da jo je pomagal odkriti in mobiliziral vse svoje sile, da bi jo odstranil.

Trpin je pripovedoval in odpirale so se mi oči. »Vedi, Janez, riba pri glavi smrdi. Vedno.« mi je dejal nekdo, ko sem odhajal iz Ljubljane. Nisem mu oporekal. A tudi verjel mu nisem popolnoma. Danes mu verjamem.

*

»Kradli so... Oh, nerodno je govoriti...« Opazil sem, da mu je res nerodno. »Pod obleko so nosili, tudi deset in petnajst metrov. Nekdo je odtrgal od stroja deset metrov mokrega blaga in si ga ovil okrog golega telesa. Seveda se je pošteno prehladil. V steklenicah so nosili iz tovarne, pod klobuki, v torbah z dvojnim dnom. In ženske, kolikokrat so bile bolne. Žene, ki prinašajo možem kosilo v tovarno...«

Poslušal sem ga, a mislil na obtožnice, ki sem jih pred nedavnim prelistaval:

August Žohar, tekstilni mojster v oplemenilnici II, je odnesel 1800 metrov blaga. Njegova žena — 800 metrov. Kupila sta si hišo.

Franc Gutmaher iz oplemenilnice II je ukradel 4500 metrov — in si kupil hišo.

Karel Žnidarič je kradel — in si kupil parcelo in hišo.

Mojster Alojz Vogrinec je ukradel 1900 metrov blaga.

Pavel Zimet je bil do 1952. leta kurir — in kradel. Postal je nočni čuvaj; takrat je šele začel...

Vratar Alojz Zobec je zamižal, ko je Belzar peljal iz tovarne 450 metrov ukradenega blaga. Mož je zelo rad mižal; seveda pa ga je bilo treba za to nagraditi. Nekaj tisočakov, ročna ura, ali kaj podobnega.

Rudolf Sedič ni več hotel biti podmojster, pa je pred dvemi leti postal vratar — in kradel.

Alojz Zorle je organiziral tolpo, ki je ponoči vdirala v tovarno. Trije obiski — 374 metrov blaga.

Jakob Kerček je organiziral tolpo, ki je od začetka lanskega leta pa do aretacije ukradla 525 metrov hlačevine, 520 metrov klota, 845 metrov jute, 70 metrov šantunga, 50 metrov tropikala...

Peter Ditrih se bo zagovarjal za 2483 metrov blaga.

Marija Kolarič je znosila iz tovarne 3000 metrov, Alojz Vaupotič 1945 metrov, Marija Vaupotič 1740 metrov.

Franc Rebernjak je ukradel 1000 metrov blaga in si 24. junija, ob prvem jutranjem svitu, vzel življenje.

Žoharjeva žena je dejala: »Kradla sem, ker so kradli drugi. To je bil pri nas splošen pojav.«

Matilda Grah se je zagovarjala: »Videla sem jih, kako kradejo in razkošno žive. Tudi meni se je zahotelo...«

Splošen pojav! Javna kraja! Odsotno sem poslušal Trpina in po glavi mi je rojilo nešteto vprašanj:

Zakaj so molčali pošteni in dobri delavci? Zakaj komunisti niso napravili reda? Kako je mogoče, da delavski svet ni preprečil kraje? In tehnično vodstvo tovarne, zakaj je molčalo? Čemu imajo v tovarni sindikat? Čemu...?

Renato Uršnik je pil in odnašal, pil in odnašal — med delovnim časom. Nihče mu tega ni preprečil, a mnogi so vedeli, da krade. Zakaj mu niso stopili na prste?

Trpin je pripovedoval: »Tatinske tolpe so organizirano delovale. Ljudje so se jih bali. Grozili so, da bodo pretepli vsakogar, kdor bi jih izdal.«

Tatovi so torej gospodarili v tovarni in delavci so se jih bali. Vsi tisti, ki so pred skupnostjo in pred svojimi delavci odgovorni za tovarno — pa so molčali. Nobenega ni bilo, ki bi tatvino v kali zatrl.

Nekaj je gnilega, nekaj hudo bolnega. V vodstvu tovarne, v delavskem svetu, v sindikatu. Da, tudi in predvsem v sindikatu.

»In kako so učili krasti? Kako so pridobivali somišljenike? Dekleta, ki je komaj prišla v tovarno, je kak tat naročil, naj mu odtrga od stroja kos blaga. Dekle je to storilo, a potlej so ji pojasnili, da jo imajo v pesti in da bo poslej morala biti njihova, ker je pomagala pri tatvini. Z grožnjami so prisili k molku vsakogar, kdor se jim ni uklonil.«

Govoril je ravnodušno, kot bi pripovedoval, kaj je obedoval. Jaz pa sem mislil na vse tiste matere in očete, ki so poslali svoje sinove in hčere v Mariborsko tekstilno tovarno, da bi se naučili delati in pošteno živeti. Mislil sem na vse tiste starše, ki so zaupali svoje otroke vodstvu te tovarne, in komunistom in sindikatu in tovarišu Trpinu, pa se jim niti sanjalo ni, da bodo padli v roke tatovom in moralno padlim ljudem.

*

Bodimo pravični: Izvršni odbor sindikalne podružnice Mariborske tekstilne tovarne je v letošnjem letu trikrat razpravljal o kraji.

Prvič — 5. aprila. Takrat so imeli na dnevnem redu posebno točko: »Vprašanje kriminalitete«. Ugotovili so, da so iz obrata oplemenilnice II ukradli že 17.000 metrov blaga ter 2000 kilogramov preje, in da delavski svet ni sprejel njihovega predloga o zamenjavi celotnega vodstva tega obrata, ampak je poslal v oplemenilnico II le nekega mladega tehnika, ki naj »napravi evidenco«.

V zapisniku tega sestanka piše: »Da je do kraje prišlo, je predvsem vzrok premajhen čut odgovornosti obratnega vodstva, preslaba evidenca, kopičenje velikih količin blaga, familiarnost, kršenje tarifnega pravilnika, sprejem članov v ta oddelek, ki so bili že kaznovani itd., predvsem pa slab mojstrski kader.«

14. aprila so drugič razpravljali o kraji. Tokrat ob koncu sestanka, ko so reševali različne prošnje za denarno pomoč. Ugotovili so, da je v oplemenilnici II »težak položaj« in razpravljali o predlogu, ki so ga poslali delavskemu svetu in v katerem govore, kako bi krajo »odpravili, oziroma omejili«.

8. junija so se ob koncu sestanka zopet spomnili na tatove in menili, da bi morali biti v bodoče »mojstri in obratovodje odgovorni tudi za krajo.« V zapisnik so zapisali: »Organizacija dela in evidenca nista bili na višini in sta dopuščali možnost kraje«.

Navidez je vse v redu in lepo. Sindikalni odbor je razpravljal o kraji, opozoril delavski svet na težavno stanje v tovarni in celo predlagal, kako bi krajo »odpravili, oziroma omejili«.

Toda ni vse tako lepo in v redu, kot izgleda na prvi pogled.

Sindikalne odbornike je položaj v tovarni nekoliko bolj resno zaskrbel šele takrat, ko so organi notranje uprave odkrili prve tatinske skupine, takrat, ko je vsa

(Nadaljevanje na 4. strani)

LE TOLIKO LAHKO RAZDELIMO, KOLIKOR NAPRAVIMO

Ko se razgovarjam z delavci v svojem in iz drugih podjetjih, se mi nehote vzbude nekateri pomisleki.

Delavci smo razvrščeni v štiri skupine. Povprečja so razdeljena pa takole: za visokokvalificirane 12.000 dinarjev, za kvalificirane 8800, polkvalificirane 7000, za nekvalificirane pa 6000 dinarjev.

Če na hitrico premislim, bi se s tem še nekako strinjal. Razumem namreč, da več zasluži tisti, ki se je nekaj izučil in zavzema odgovorno mesto v proizvodnji. Toda ob današnjih cenah se s šestimi tisočaki ne da živeti. Za to so odgovorni tudi sindikati, ker nastaja za tak način kriminal in pijančevanje. Zanima me, kaj mislite vi o tem.

Ludvik Pšajd, Ptuj.

Pripomba uredništva: *Tovarišu Pšajdu najprej svetujemo, da si prebere nekaj člankov, ki smo jih objavili v našem listu (dne 25. junija: »6000 dinarjev in življenjski standard«, dne 9. julija: »Kaj je slabega v našem plačilnem sistemu«, v isti številki: »Enake plače in enake pravice ter o teoriji enakih želodcev«, dne 30. julija: »Primerjajmo, vendar ne enostransko«). V teh člankih bo našel odgovor na vprašanja, ki jih je zastavil. Zato o teh stvareh podrobno ne bi še enkrat pisali. Vendar kaže spregovoriti še o nekaterih stvareh, na katere opozarja tovariš Pšajd. Vprašati se namreč moramo, kdo je tisti, ki določa plače?*

Spomnimo se, kaj je tovariš Kardelj o tem povedal. Takole je dejal: »Mi ne moremo obljubljati ljudem, da se bosta jutri cedila mleko in med po naši deželi. Za nekaj takega so naše proizvodne sile še zdaleč preslabe in premalo razvite. Toda eno stvar lahko napravimo, in to smo tudi takoj in brez zavlačevanja storili, a to je, da smo upravljanje sredstev, od katerih je odvisen družben napredek in blagostanje delovnih ljudi, iztrgali iz rok vladujočih razredov in birokracije ter ga izročili skupnosti delovnih ljudi, torej tudi posameznemu človeku, da tako on sam postane gospodar svoje usode. Kruh in svoboda v takih pogojih seveda nista več neke obljube za bodočnost, niti stvar, ki naj jo delovnim ljudem deli neko vodstvo z vrha, temveč vse bolj postajata izključna stvar gmotnih možnosti, sposobnosti in dela samih delovnih ljudi.«

Od nas samih, od našega prizadevanja in deleža v proizvodnji je torej odvisno, kolikšen kos kruha bo vsak izmed nas dobil. Le toliko in nič več! Če bo delovni kolektiv slabo gospodaril in malo delal, si še po šest tisočakov ne bo mogel deliti. Ista je stvar z vsakim posameznim članom kolektiva. Dostikrat tisti, ki nič ne zna in pri svojem delu postaja, še tistega ne zasluži, kar dobi in morajo drugi delati zanj. Edino pravično je, da dobi vsak le toliko, kolikršen je njegov delež v proizvodnji. Če je večji, bo več dobil, če manjši pa manj.

No, pa si vsi povišajmo plače! Kaj bi se zgodilo? Cene bi porasle prav toliko, ali pa še veliko bolj, ker ne bi bilo na trgu blaga prav nič več. Danes se pa že vsak upravljavec pri nas toliko razume na gospodarstvo, da ve, da pomeni veliko denarja in malo blaga na trgu višje cene. Na ta način si že ne bi pomagali. Lahko pa pri razdelitvi narodnega dohodka damo več za potrošni sklad? O tem vsako modrovanje kaj hitro neha. Naš narodni dohodek je še tako pičel, da si ne moremo veliko privoščiti. Če hočemo nekoč priti na zeleno vejo, moramo investirati, pa še zadolžili smo se močno v sušnih letih in te dolgove moramo plačati. Rešitev je samo ena, več in boljše delati, pa bo tudi kos kruha večji za vse in tudi za tistega, ki dobi danes samo šest tisočakov. Resnica je namreč: naj napravimo še tak sistem plač, vedno bo nekdo, ki bo zaslužil po šest tisoč dinarjev, ker so naše splošne proizvodne možnosti sorazmeroma še zelo majhne. Druga pa je stvar, da tem ljudem na drugačen način pomagamo, da mu omogočimo ceneno prehrano, izdelujemo poceni blago itd., itd.

In sindikati? So oni krivi tega, kot pravi tovariš Pšajd? Pravzaprav smo tudi na to vprašanje že odgovorili. Morda si je mislil, da bi morali sindikati zahtevati, naj bi imeli delavci boljše plače. Toda od koga naj to zahtevajo? Od nas samih, saj je to le od nas odvisno in od nikogar drugega. Ko Ljudska skupščina z družbenim planom razdeljuje narodni dohodek, ga lahko razdeli le toliko, kolikor ga je. Drugič pa so ljudski poslanci naši ljudje, ki smo jih volili iz naše srede. Ni torej nikogar izven delavskega razreda, ki bi nam rezal kruh in od kogar bi lahko sindikati nekaj zahtevali.

Tako je s to rečjo, pa naj jo obračamo, kakor hočemo. Kolikor napravimo, toliko imamo, toliko si lahko razdelimo.

ČLANI KOLEKTIVA SO TUDI TAKRAT, KADAR DELE ZGUBO

V vinarski zadrugi v Ptuju so dobili delavci prejšnji mesec 80-odstotne plače, uslužbenci pa polne — tako so povedali na zadnjem plenumu Okrajnega sindikalnega sveta. Ko so nato sklicali sindikalni sestanek, so ga delavci zapustili in sklenili, da bodo na naslednjega poklicali tajnika sindikalnega sveta, da jim vso stvar pojasni.

Marsikje vlada med uslužbenci želja, da njihove plače ne bi bile odvisne od uspeha podjetja, to seveda samo takrat, kadar je treba »deliti« tudi zgubo. Delo uslužbencev pa je sestavni del proizvodnega procesa, zato so enakopravni člani kolektiva z enakimi družbenimi pravicami, dolžnostmi in obveznostmi. To pa tudi v kolektivu vinarske zadruge vedo.

Pa so tovariši prav storili, da so zapustili sestanek in čakali na drugega, na katerega naj bi povabili tajnika Okrajnega sindikalnega sveta? Če si v kolektivu le niso bili čisto na jasnem, ali je prav, da dobe uslužbenci polne, delavci pa le 80-odstotne plače, je že prav, da vprašajo sindikalni svet za nasvet. To bi lahko drugače napravili, ne pa da zapuščajo sestanek. Sicer pa je bilo lahko še kaj drugega vmes. No, eno je gotovo: stvar se da urediti le v kolektivu. Le če to ne gre, če nekateri vztrajajo pri svojem, se lahko obrnejo na okrajni zbor proizvajalcev Tajnik sindikalnega sveta jim lahko le svetuje, ne more jim pa prav nič bolj pomagati, kolikor si lahko sami, če se sindikalni odborniki zavedajo svojih nalog in če so jih voljni prevzeti nase. To pa je spet stvar kolektiva, ki jo mora sam urediti s svojimi sindikalnimi odborniki.

Ko prebereš »Delavsko enotnost« jo posodi tudi svojemu tovarišu!

OB ROBU DOGODKOV

RAZPLET V TUNISU

Pomirjevalni vetrovi

O prijateljih in sovražnikih tunizijske svobode

»Kdor hoče videti raj, naj gre v Tozer. Nihče ga ne bo mogel zapustiti, če bo preživel noč pred njegovimi vrati.«

S to prislovico so Tunizijci privabljali v Tozer, najlepšo severnoafriško oazo, tisoče in tisoče evropskih popotnikov, ki se niso ustrašili puščavskih vetrov in ostalih popotnih težav, da bi videli ta cvetoči raj sredi pustinje.

Zadnja leta pa v Tozerju skoraj ni videti evropskega oblačila; le bele arabske burnuse vidiš in mrke, zagorele obraze, minarete v ozadju in palme, 400.000 palm. Evropejci, večinoma Francozi, ki so nekdaj obiskovali Tozer, so si izbrali druge, manj nevarne turistične privlačnosti. Puščavski vetrovi sicer niso močnejši kot nekoč in sonce tudi ne pripeka močneje, a na puščavskih stezah gospodari nova, nevidna burja, silno nevarna tujim turistom. Nomadi iz južnih puščav in mali kmetje ter delavci s severnih predelov dežele so se združili v skupnem boju za isti cilj: da bi tujci bili le gostje, a ne gospodarji. Zato so v zadnjem času, med peskom, ki ga nosijo puščavski vetrovi, pomešane tudi krogle.

Mendès-France je obljubil pred francoskim parlamentom, da bo obenem z Indokino pomiril tudi Tunis in Maroko, dve severnoafriški kolonialni deželi, v katerih se je ljudstvo zbudilo in zahteva svoje pravice.

Posebno v Tunisu je Francozom zelo vroče. Atentatov, zased po cestah in podobnih manjših akcij tunizijskih nacionalistov so se sicer navadili, a prestrašili so jih boji s partizani, fełagi ali bojevniki »Osvobodilne armade Tunisa«, kakor sami sebe imenujejo.

Mendès-France se je zato, po uspešnem koncu ženevske konference, takoj začel ukvarjati s Tunisom. Izdelal je načrt za pomiritev te kolonialne dežele in ga predložil tunizijskemu beju. Tunis bo dobil popolno notranjo avtonomijo, svojo vlado, ki bi jo sestavljali le Tunizijci, voljeno ljudsko skupščino, v kateri ne bi bilo Francozov in ki naj bi čimprej izdelala ustavo. Francija bi zadržala le zunanje in vojaške zadeve ter del pravic v finančnih vprašanjih.

Te reforme bi močno spremenile sedanje stanje v Tunisu in predstavljale bi enega izmed najvažnejših korakov k popolni neodvisnosti, za katero se tunizijsko ljudstvo bori že desetletja.

*

Geografski položaj Tunisa je skozi stoletja privabljal različne osvajalce, od pradavnega feničansko-kartažanskega carstva, pa do francoskega imperializma, ki je 1881. leta deželo podjarmil in oklical svoj protektorat nad Tunisom. Ruševine rimskih amfiteatrov, bizantinskih trdnjav in zgodnjih krščanskih bazilik so razsejane po puščavi kot neme priče o burni zgodovini Tunisa.

Francozi so 1881. leta obljubili poraženemu tuniškemu beju, da bo okupacija prenehala, kadar bodo Tunizijci lahko sami »zagotovili red v državi«. 1883. leta je tunizijski bej podpisal v Marsu popolno kapitulacijo. Francozi so postali gospodarji dežele. Beji so sicer ostali v svojih palačah in haremih, a generalni rezident in drugi francoski uradniki so bili za svoje delo odgovorni le Parizu in francoskemu kapitalu, kateremu so zvesto služili. Beji in šejki in vsi drugi tunizijski glavarji so morali izvrševati vse, kar so zahtevali Francozi.

Minilo je 73 let. Medtem se je v Tunis priselilo precej Francozov, toda še danes jih ni več kot 150.000. Arabcev pa tri in pol milijona. Izvoljenega parlamenta ni. Vlade je sicer sestavljal bej, toda potrjeval jih je Pariz. V zadnji vladi, ki je bila popolnoma podrejena francoski generalni rezidenci, so bili štirje Francozi ter šest profrancosko usmerjenih Tunizijcev; v javnih službah je še danes 45 odstotkov Francozov. Reforme Mendès-Francea bi torej bistveno pripomogle k notranji samoupravi.

*

Že 1906. leta je nekaj tunizijskih veleposestnikov ustanovilo stranko Destur (Ustavno stranko), ki je imela izrazito protifrancosko obeležje. Njeni voditelji pa so sčasoma spremenili stranko v orodje za dosego svojih ekonomskih zahtev in nasprotovali vsakemu resnejšemu boju proti Francozom, ki bi škodoval njihovim ekonomskim pozicijam. Zaradi tega se je 1934. leta odcepilo od Desturja naprednejše levo krilo, v katerem so bili večinoma mladi izobraženci. Ti so pod vodstvom Habiba Burgibe, sorbonskega doktorja prava, ustanovili svojo stranko, Neodestur, ki je kmalu postala vodilna sila tunizijskega nacionalnega gibanja.

Neodestur je stranka, ki se zavzema za mirno osvoboditev Tunisa. Toda za popolno osvoboditev. Reforme Mendès-Francea so njeni voditelji pozdravili, toda le kot enega izmed ukrepov, ki so potrebni, da bi Tunis dobil popolno svobodo in neodvisnost.

1950. leta je Habib Burgiba zahteval: Tunis naj dobi izvoljen parlament. Vsa izvršna oblast naj

PRED VELIKIM PARTIZANSKIM PRAZNIKOM

Ostrožno vabi

Zanimanje za veliko partizansko slavje »Štajerska v borbi«, ki bo 19. septembra vse bolj narašča. — Število prijavljencev nenehno raste. — Številne partizanske patrulje bodo odšle že nekaj dni prej po poteh partizanskih bojev.

Priprave na Zbor štajerskih partizanov na Ostrožnem so po vsej Sloveniji vse obsežnejše. V vseh krajih so bili ustanovljeni posebni odbori za organizacijo proslave. Vsi ti odbori se pripravljajo na praznovanje z geslom: naj ne bo nobenega borca in nobenega aktivista, ki se ne bi udeležil tega velikega partizanskega slavja.

Na partizanski tabor bodo pa gotovo prišli res vsi, ki so na kakršen koli način sodelovali v našem velikem osvobodilnem boju in vsi tisti, ki so trpeli in prenašali krutosti surovega okupatorja, tisoči štajerskih izseljencev. Iz vseh krajev Štajerske je okupator izselil naše ljudi v Srbijo, Bosno in Nemčijo. Izseljenci bodo sestavljali posebne brigade, ki jih v trboveljskem in tudi drugih okrajih že ustanavljajo.

si razdelili delo. V nekaterih okoliških okrajih so imeli že prva predavanja o narodnoosvobodilni borbi na Štajerskem. Ustanovljena je tudi komisija, ki zbira podatke o preživelih borcih, ki so se borili na Štajerskem ali pa sodelovali v XIV. diviziji. Tako bo možen na Ostrožnem zbor brigad, ki so se borile v teh predelih. V izložbah Slavije bo razstava slik in drugega dokumentarnega materiala, ki bo prikazoval razvoj osvobodilnega boja na Štajerskem. Tudi iz drugih okrajev prihajajo prijave. V koprskem okraju so doslej zbrali nad 3000 prijavljencev, v trboveljskem nad 4000, v kranjskem nad 1500 prijavljencev.

Vsi ti okraji bodo poslali na Ostrožno tudi svoje partizanske patrulje. Patrulje bodo že nekaj dni pred začetkom proslave pohitele skozi znane partizanske kraje, kjer bodo obdarovale precej partizanskih družin.

Na praznovanje se pripravljajo tudi malone vsa kulturna društva, predvsem pa »Svobode«. Kulturne prireditve se bodo začele z raznimi gostovanji teden dni pred glavno proslavo. Nastopala bo tudi bivša kulturna skupina IX. korpusa, Narodno gledališče iz Ljubljane, Maribora, Invalidski pevski zbor, znana Jozova skupina iz Trsta ter godbe na pihala domala vseh »Svobod«. Vsekakor bo najmogočnejši nastop združenih pevskih zborov na glavni proslavi. Nad 50 pevskih zborov iz vse Slovenije vadi 10 revolucionarnih pesmi, ki jih bodo zapeli udeležencem praznika na Ostrožnem. Pričakujejo, da bo nastopilo približno 2500 pevcev.

Ostrožno bo mogočna manifestacija slavnih dni naše revolucije, — spominov na težke boje za osvoboditev naše domovine.

IZ KONJIŠKE USNJARNE

Dobra delavca sta se poslovila

Pred nedavnim sta odšla iz naše usnjarne v zasluženi pokoj tovariša Senica in Vuherer. Upravni odbor podjetja je delavca obdaril, kolektiv pa se jih še vedno spominja kot dobrih, zvestih delovnih tovarišev. **L. V.**

GORENJSKA INDUSTRIJSKA RAZSTAVA ZAKLJUČENA

Lepa razstava in dobre kupčije

Letos je dobila gorenjska prireditev povsem drugo obliko. Vsakoletno razstavo je zamenjal sejem, kjer sklepajo tudi pogodbe o prodaji blaga.

Na letošnjem sejmu v Kranju je bilo največje zanimanje za tekstilne izdelke. Vendar tovarne ne morejo ustreči številnim kupcem, ker imajo zaključene pogodbe za celoletno proizvodnjo, skoraj izključno za izvoz. Okusni so izdelki pohištvenih delavnic in obrtnikov. Večji del pohištva so prodali. Na sejmu je razstavljalo podjetje »Roleta« iz Kranja najnovejšo opremo za šolske učilnice in otroške vrtce. Že prve dni sejma bi lahko tovarna prodala vso opremo. »Iskra« je razstavljala razen že znanih izdelkov tudi kinoprojektorje za 16-milimetrski trak, ki jih je začela serijsko izdelovati. Usnjarsko in gumarsko stroko so zastopale tovarne čevljev: »Planika«, »Standard«, »Peko« in druge.

Razen industrijskih izdelkov so tokrat prvič razstavljeni izdelki za kmetovalce. Kmetijska orodja so privabila letos precej kmetov iz daljne in bližnje okolice. Tudi proizvodi ljubljanskih podjetij in podjetij iz drugih republik so vzbujali splošno pozornost. V nekaj dnevih so sklenili kupne pogodbe v vrednosti nad 130 milijonov dinarjev.

Veliko partizansko slavje na Ostrožnem bo 19. in ne 5. septembra letos!

V Kranju je bilo ves minuli teden zelo živahno. Na veliko gospodarsko razstavo so prihajali ljudje od blizu in daleč in si ogledovali izdelke številnih tovarn in seveda tudi znamenitosti mesta samega

Z vseh strani poročajo o dosedanjih prijavah, ki so že prerasle vsa pričakovanja, čeprav nas loči do praznika še dobrih pet tednov. Zaenkrat je največ prijavljencev v celjskem okraju. Tamkajšnji pripravljalni odbori so zbrali nad 20.000 prijav, kar pa še ni dokončno število. Iz tega okraja bodo odšli prebivalci kar celih vasi, doma bodo ostali le čuvarji hiš. V mariborskem okraju so doslej zbrali okoli 3000 prijav, vendar število ni točno, saj vlada med ljudmi veliko zanimanje za Ostrožno. Tudi pripravljalni odbor za okraj Ljubljana se je vneto lotil dela. V pripravljalnem odboru so predstavniki vseh množičnih organizacij, ki so

IZ PTUJA

Peč stoji neizkoriščena

Po poročilu delegata, ki je obiskal nedavni plenum Okrajnega sindikalnega sveta v Ptuju, so tam govorili tudi o tem, da gospodarski svet MLO Ptuj včasih ne upošteva predlogov kolektivov. Povedali so primer, da je delovni kolektiv kupil iz dobička moderno peč, mestni ljudski odbor pa ni dodelil prostorov za pekarno, niti ne morejo dobiti kreditov. Tako stoji peč že dve leti neizkoriščena, kolektiv pa plačuje zanjo amortizacijo in davek na osnovna sredstva. Sklenili so, naj se Okrajni sindikalni svet podrobno zanima za to zadevo.

Rojaki so med nami

»Spoznali boste deželo in ljudstvo, ki gradi lepšo in srečnejšo bodočnost«

V državah Severne in Južne Amerike, v Kanadi, Avstraliji, Franciji, Nemčiji, Belgiji, Nizozemski in drugod, živi še okoli 350.000 naših rojakov.

Velik del naših ljudi je zapustil domače kraje še pred prvo svetovno vojno, pravzaprav že koncem 18. stoletja; manjši del pa se je izselil po prvi svetovni vojni, predvsem v Nemčijo, Belgijo in Francijo.

Vsak začetek je težak, v tujini pa je še težji. Marsikaj so morali prestati naši izseljenci — precej dolgo je trajalo, da so se privadili novim deželam, običajem in novemu življenju. Toda delo jih je prevzelo, trdo delo ni dopuščalo razmišljanja, tujina je terjala le delavne roke. S trdim delom so začeli dvigati in utrjevati svoj ugled.

Vendar zvez z rojstnimi kraji, oziroma sorodniki in znanci niso pretrgali. Od časa do časa so celo prihajali posamič ali v manjših skupinah za nekaj dni na obisk v domovino. Toda nekdanja protiljudska oblast takih obiskov ni bila nič kaj vesela. Še več. Oblast je vedela, da se ti ljudje ne počutijo preveč dobro v senci žandarskih bajonetov. Sicer jim je tudi kdaj pa kdaj, največkrat kak klerikalni časopis posvetil stolpec ali dva in licemerno objokoval njihovo usodo, toda to je bil le pesek v oči in prikrivanje siromašnega stanja naših delavskih množic. Izseljenci so vedeli in spoznali, da so docela nepotrebni in celo nezaželjeni obiskovalci.

Vse večja povezanost izseljencev s starimi kraji se je jela širiti v času našega boja za osvoboditev, — še bolj pa takrat, ko smo zmagovito končali osvobodilni boj in začeli oblikovati novo državo delavcev — upravljavcev. To slednje je zlasti oživelo zanimanje malone vseh rojakov. Kar niso mogli verjeti vestem o izročitvi tovarn v upravljanje delavcem, še manj o splošnem družbenem upravljanju pri nas. Naši sovražniki, predvsem pobegli izdajalci, so se na vso moč prizadevali popačiti novo pot, ki si jo je izbralo svobodno ljudstvo. Toda vesti o novem dogajanju so se vsebolj širile in utrjevale in ustvarjale v izseljencih prepričanje, da tokrat le ni tako, kot pred desetletji. Resnica o novi mladi deželi je nezadržno prodirala v svet. Seveda se niso nameravali povrniti, saj se je večina tekom desetletij povsem privadila novim deželam in se s pridnostjo in sposobnostjo lepo uveljavila. Toda želeli so se pobliže spoznati z novim življenjem in napredkom nekdanje domovine. Zahljane vezi so se začele iz leta v leto utrjevati. Obiski so postali pogostejši in množičnejši. Letos spet prihajajo. Tokrat še v večjem številu kot druga leta. Prišli so in bodo v tem mesecu še prihajali iz daljne Amerike, Francije, Avstralije in od drugod.

Prispeli so rojaki iz Westfalije

Nestrpno so čakali sorodniki, prijatelji in znanci pred dnevi večernega brzovlaka iz tujine. Prihajala je skupina in Westfalske, ki jo je vodil Franc Čebin, osivel rudar, doma iz Zagorja. V tej skupini so sami rudarji, večidel iz zasavskih rudnikov, ki so se že pred 30. leti izselili v tujino. S seboj so odnesli kaj laskave legitimacije. Trboveljska premogokopna družba jim je napisala v delovne knjižice, da so delomržneži in anarhisti.

Sprva v Westfaliji niso dobili dela. Priložnosten, pičel zaslužek jim je zadoščal le za tanko skorjico kruha. Šele kasneje so dobili stalno zaposlitev v jami. V globokih westfalskih »šahtih« so se borili s plini, plazovi in trdim premogovim slojem, ne zase — marveč za kapitalista in njegov nenasitni žep. Toda saj vedo, da pri nas ni bilo nič drugače. Vendar o tem ne govore nič kaj radi. Zanima jih predvsem naše delo in naše življenje.

Razgovor s holandskimi izseljenci

Z istim vlakom so prispeli tudi izseljenci iz Holandske. Ta skupina je nekoliko manjša od westfalske. Tudi v tej skupini so večidel rudarji, doma iz vseh republik.

Že ob skromnem sprejemu, ki jim ga je priredila Izseljenska matica, so hoteli zvedeti kar največ o novih razmerah in našem življenju. Toliko so slišali o našem snovanju, da so se le odločili obiskati stare kraje.

Hvaležni so bili neprisiljeni iskrenosti, s katero so bili sprejeti. Vesele se tudi prireditev v okviru Izseljenskega tedna in izletov po naši deželi. Ob tej priliki jih je pozdravil tudi podpredsednik Izseljenske matice, Tomo Brejc, ki jim je med drugim dejal: »Spoznali boste deželo in ljudstvo, ki gradi lepšo in srečnejšo bodočnost. Sami boste videli, slišali in presodili.«

Da. Saj je res. Naj vidijo novo socialistično domovino, naj se spoznajo z našimi upravljalci tovarn in podjetij in sistemom našega družbenega upravljanja. Naj vidijo bratsko skupnost naših narodov. Naj se pogovore z vsemi našimi ljudmi. Videli bodo ustvarjalno moč nekdanjega hlapca, današnjega svobodnega gospodarja, naša cvetoča mesta, ponosne objekte, ki so jih zgradile pridne roke naših ljudi. Slišali bodo verjetno tudi o pomanjkljivosti, težavah in napakah. Toda mi jih ne skrivamo, niti ne tajimo pred nikomur, najmanj pa pred njimi, ki so naše krvi.

Prepričani smo, da bodo znali pravilno oceniti naše napore in uspehe. Morda jih bo to napotilo, da se bodo tudi oni v svoji novi domovini še bolj borili za svobodo in mirno sožitje med vsemi ljudstvi sveta. Naj pripovedujejo vsem tistim, ki niso mogli priti, in vsem drugim, da je naše ljudstvo trdno odločeno, zgraditi na ruševinah stare — novo ponosno stavbe sreče in blagostanja. Naj vedo, da je naša pot še strma, združena s številnimi napori in težavami, ki pa se jih ne bojimo. In končno naj povedo, da smo pripravljeni tesno sodelovati z vsemi, ki nas spoštujejo in ne ovirajo našega razvoja.

Vsi naši delovni ljudje jim žele ob tem obisku vesele dni v naših krajih. Pričakujemo, da bodo tudi v bodoče prihajali med nas in še bolj utrjevali delavske, vzajemnostne vezi.

Z JESENIC

Nova naprava za kisik že deluje

Minuli teden so strokovnjaki jeseniške železarne zaključili dela na novi kisik napravi. Nova kisik kolona z zmogljivostjo 34 kubičnih metrov kisika na uro že obratuje. Večmesečno težko in odgovorno delo je pri kraju. V jeseni, do Dneva republike, bo verjetno začela obratovati druga kisik kolona z zmogljivostjo 70 kubičnih metrov kisika na uro. Prav takšne naprave mislijo izdelati za potrebe železarne tudi naslednje leto. Strokovnjaki so z gradnjo kisik naprav prihranili železarni precejšen znesek, saj ni bilo treba plačevati tujih strokovnjakov za to delo in odpadel bo prevoz tekočega kisika iz Ruš. Na Jesenicah so se začeli usposabljati za izdelovanje kisik naprav potem, ko so obnovili stare naprave, ki so bile poškodovane ob eksploziji leta 1949. Po obnovitvi stare kisikarne so namreč začeli graditi dve kisik koloni na Javorniku.

U. Ž.

bo v rokah Tunizijcev. Za javni red in javnost naj odgovarja tunizijska vlada. Ukine naj se Generalni sekretariat francoske rezidence, ki opravlja posle vrhovne izvršne oblasti. Pariška vlada naj odpravi francosko kontrolo v tunizijski administraciji in razpusti francosko policijo ter žandarmerijo. Občinske uprave naj ljudstvo svobodno voli.

Vse kaže, da se do danes program Neodesturja ni bistveno spremenil. Prav gotovo so v tej stranki tudi skupine, ki zahtevajo popolno neodvisnost, vendar je močnejše zmerno krilo, ki ga vodi Burgiba in ki meni, da so v sedanjem položaju nacionalne sile preslabe za takšen boj, in tudi, da bi bila zahteva po popolni neodvisnosti nerealna.

Felagi, ki se v puščavah in mestih vojskujejo proti Francozom, pa mislijo drugače. Oni odklanjajo vsako polovično rešitev. Njihovo geslo je: Boj do popolne neodvisnosti. Ni jih veliko: morda okoli 2500. Svojega posebnega programa niso objavili. To je, enostavno, boj proti vsemu, kar je francoskega in kar služi Francozom.

Francoski naseljenci se jih boje; mnogi so izpraznili svoje blagajne, zapustili južni in srednji Tunis ter se naselili v večjih mestih ob obali, kjer felagi niso tako nevarni.

Čeprav je Pariz poslal v Tunis večje enote Tujske legije, maroških strelcev in redne vojske, vendar felagov ni mogel zatreti. V bojih proti slabo oboroženi »osvobodilni armadi« so uporabljali celo letala, tanke in topove. Vsakomur, kdor je ubil felaga, so dali 50.000 frankov. A doslej so zajeli in ubili zelo malo upornikov. Francoske izgube so veliko večje kot pa izgube felagov.

Burgiba ne podpira felagov. Pa tudi obsoja jih ne. Dopisniku »Associated Pressa« je dejal: »Nimam nobenih vezi s felagi. Niti ne vem, koliko jih je. Francozi govore, da 2000 do 3000. Moja stranka jih ne vodi. Vem le, da so to domoljubi, potisnjeni v obup. Ko bo tunizijska vlada prevzela oblast, bodo atentati prav gotovo prenehali.«

Če bodo atentati res prenehali in če bodo felagi res odložili orožje, bomo lahko kmalu videli. Mnogi mislijo, da Neodestur ni tako enoten, kot govore o njem njegovi voditelji, in da so se v zadnjem letu, ko je večina voditeljev sedela v zaporih, povečale razprtije v stranki. Morda voditelji ekstremnega krila Neodesturja vedo nekoliko več o felagih in njihovem nastanku kot pa Burgiba in njegovi prijatelji, «DEL. ENOTNOST» Maver **ki bodo morali računati tudi s stališčem sindikatov, revolucionarnega krila Neodesturja, ki se bore za nacionalno pa tudi socialno osvoboditev. Burgiba sicer trdi, da nima s felagi ničesar skupnega, toda priznati mora, da so prav akcije felagov prisilile francosko vlado na tako velika popuščanja.**

*

Medtem ko Tunizijci večinoma pozdravljajo reforme predsednika francoske vlade, pa se jim francoski naseljenci v Tunisu ogorčeno upirajo. Njihovi voditelji nasprotujejo vsem oblikam tunizijske avtonomije. Po njihovem Tunizijci ne bi smeli imeti nobenih političnih pravic; zahtevajo, naj se Francija pogovarja z osvobodilnim gibanjem le z orožjem.

Ti krogi so dokaj močni, ker imajo skoraj vse tunizijsko gospodarstvo v svojih rokah in so povezani s kapitalističnimi vrhovi v metropoli. Rudniki bakra, železa, cinka in svinca, prostrani gozdovi ter 1,300.000 hektarov obdelovalne zemlje — to so glavni razlogi, zaradi katerih se francoski bogataši upirajo tunizijski avtonomiji.

Po poročilih tunizijskih komitejev v Franciji in drugod po svetu, se je v zadnjem času močno razmahnila dejavnost »Rdeče roke«, teroristične organizacije belcev, ki jo podpirajo kolonialistični krogi in ki je odgovorna za številne napade na voditelje Neodesturja ter sindikalne voditelje. Kot njena žrtev je pred dobrim letom padel tudi Ferhat Hašed, slavni voditelj tunizijskih sindikatov.

Tudi v Franciji so sile, ki nasprotujejo reformam v Tunisu. Sicer v sedanjem položaju niso kdo ve kako močne, vendar ne kaže podcenjevati njihovega vpliva. Hitrost in odločnost, s katero se je Mendès-France lotil tunizijske zadeve, je prepričala Tunizijce, da je končano obdobje lažnih obljub in zahrbtnih namenov. Prav to hitrost in odločnost pa obsojajo kapitalistični in imperialistični vrhovi v Franciji. Degolistični minister za vojsko v francoski vladi je celo zapretil z ostavko, in to verjetno samo zaradi rokov, ki jih je določil Mendès-France za ureditev tunizijskega vprašanja.

Ko so objavili načrt o avtonomiji Tunisa, so poslali v Tunis tudi nove čete. S tem je Mendès-France popustil ministru za vojsko in vsem tistim, ki vidijo v tunizijski avtonomiji likvidacijo francoskega imperija.

*

Tahar ben Amar je sestavil novo tunizijsko vlado. V njej so trije voditelji Neodesturja, en simpatizer Neodesturja, štirje voditelji Stranke neodvisnih in en socialist. Prvotno je Tahar ben Amar nameraval sprejeti v vlado več članov Neodesturja, saj je ta organizacija najmočnejša v deželi, toda Francozi so se temu uprli. Končno so sklenili, da bo vlada koalicija raznih strank, v kateri Neodestur ne bo imel večine. Francoska vlada pa je morala pristati, da bo razpravljala o Tunisu z delegacijo treh ministrov, v kateri bosta dva voditelja Neodesturja in en prvak Stranke neodvisnih.

Tunizijski voditelji so zaenkrat precej optimistično razpoloženi. Videli pa bomo, kakšni bodo jutri in pojutrišnjem. Francozi so sicer popustili njihovim zahtevam, nikjer pa ni rečeno, da jim bodo vedno popuščali. In k temu dodajmo še, da bo prav kmalu razpravljala o tunizijskem načrtu predsednika vlade francoska narodna skupščina. Vse kaže, da bo ta program sprejet kljub ogorčenemu odporu kolonialnih vrhov.

RAZGOVOR O DRUŽBENEM PLANU ZA LETO 1955

POSPEŠUJMO IZVOZ

Več bomo lahko izvozili, če bomo smotrneje izkoristili zmogljivost naših tovarn

Pred nami je razgrnjen načrt družbenega plana za bodoče gospodarsko leto. Nekaj mesecev prej smo ga razgrnili kot navadno in to z namenom, da bomo imeli dovolj časa dobro pretehtati, kaj kaže storiti za okrepitev našega gospodarstva. Kakor doslej, tako je tudi letos načrt družbenega plana razdeljen v dva dela. V prvem delu so zapisana načela za razvoj gospodarstva v bodočem gospodarskem letu, v drugem delu pa najdemo gospodarske predpise in ukrepe za uresničitev družbenega plana.

Načrt družbenega plana moramo dobro poznati, če hočemo predlagati ustrezne spremembe. Zato smo sklenili, da se bomo v naslednjih številkah našega lista porazgovorili o gospodarskem razvoju v naslednjem letu, kakor je predviden v družbenem planu, in seveda tudi o stvareh, ki jih moramo urediti, da bo plan izpolnjen. V današnjem razgovoru poglejmo, kakšno mesto so naši gospodarstveniki prisodili v družbenem planu izvozu industrijskih proizvodov.

Zakaj naraščajo devizni tečaji

Letos, po sprostitvi deviznega trga, so podjetja na lastni koži občutila, kako je z našo zunanjetrgovinsko bilanco, uvozom in izvozom. Na prvem sestanku deviznega obračunskega mesta so podjetja kupovala in prodajala dolarje po 650 dinarjev. Potlej so začeli devizni tečaji hitro naraščati in te dni morajo podjetja plačati za dolar že 943 dinarjev. Kje so vzroki za takšno naraščanje deviznih tečajev? V premajhnem izvozu, v naraščajočih potrebah za devizami, ki jih potrebujemo za uvoz surovin, strojev in prehrane, skratka za stvari, ki jih ne izdelujemo ali pridelujemo pri nas, ali ki jih imamo še premalo. Odplačati moramo tudi dolgove (v tujini smo se zadolžili za industrijsko opremo novih tovarn in za prehrano, ki smo jo kupili v sušnih mesecih).

Tudi med letom spremenjeni devizni predpisi niso položaj v ničemer spremenili. Tečaji deviz naraščajo zaradi vedno večjega povpraševanja, vplivajo na naraščanje cen na notranjem trgu in to posredno zavira živahnejšo menjavo in proizvodnjo. Težav z devizami torej ne bomo premostili z administrativnimi predpisi in spremembami, temveč le z večjim izvozom industrijskih proizvodov. Samo večji izvoz bo odpravil neskladnosti med izvozom in uvozom in zmanjšal primanjkljaj v zunanjetrgovinski bilanci. (V letu 1953 smo izvozili za 55.794 milijard dinarjev raznih proizvodov, uvozili pa smo za 118.591 milijard dinarjev raznih predmetov — v uvozu je šteta tudi pomoč Anglije, Amerike in Francije. — Od januarja do maja letos smo izvozili za 25.285 milijard dinarjev izdelkov in uvozili za 40.328 milijard dinarjev raznih predmetov.)

V izvozu bo kazalo posnemati države, ki precejšen del svojih proizvodov prodajajo v tujino. Mimogrede poglejmo, kako nekatere države trgujejo z inozemstvom. Švicarska industrija ur izvozi letno 95 odstotkov svoje proizvodnje v tujino. Dva odstotka blaga pa pokupijo še v Švici poslovni obiskovalci in turisti. Belgija izvozi letno najmanj 40 odstotkov svojih proizvodov, Luksemburg živi v glavnem od izvoza. Več kot 98 odstotkov proizvodnje železarske industrije izvažajo. Železarska industrija krije približno 90 odstotkov vsega njihovega izvoza.

Ali so pri nas že res izkoristili vse možnosti za večji izvoz

Pri nas še razmeroma malo izvažamo. Ali smo res že izkoristili vse možnosti za izvoz? Še zdaleč ne. Nedavno je izvedla Narodna banka za Slovenijo anketo, ki je pokazala, da bi vrsta podjetij z manjšimi investicijami povečala svoj izvoz oziroma proizvodnjo, ali začela s proizvodnjo blaga, ki ga še uvažamo. Približni računi so pokazali, da bi z investicijami dveh milijonov dolarjev v 20 podjetjih povečali izvoz za okrog 9 milijonov dolarjev. Če odštejemo vrednost surovin in pomožnega materiala, nam ostane v rokah čistih 6 milijonov dinarjev. Investicije bi se splačale torej že v nekaj mesecih.

Čevljarska industrija je strokovno in tehnično že tako sposobna, da bi lahko del svoje proizvodnje prilagodila potrebam tujega tržišča. To ji preprečuje le pomanjkanje gume, umetnega usnja, kakovostnih barv in lakov in apretiranje še ni primerno. Razen tega, da bo kazalo misliti na kakovostno proizvodnjo barv in lakov in primernejše apretiranje, bo treba čimprej zgraditi tovarno za umetno usnje. Čevljarska industrija bi namreč z uporabljanjem umetnega usnja precej pocenila svoje izdelke. (V ceni naše obutve odpade 70 odstotkov vrednosti od vseh materialnih stroškov samo na usnje. V drugih državah, kjer uporabljajo za izdelovanje gumo in umetno usnje, se giblje vrednost uporabljenega usnja med 35 do 45 odstotki). Če bi na primer modernizirali konjiško usnjarsko tovarno, bi lahko ta izdelala letno 1500 ton umetnega usnja. Letni prihranek bi znašal 600.000 dolarjev, strojne naprave bi nas stale približno 140 milijonov dinarjev. Za več kot 1500 ton surovih kož nam torej ne bi bilo treba uvažati.

Vrhniška usnjarna dela letos komaj nekaj več kot s polovico zmogljivosti svojih naprav, namesto da bi naprave izkoriščala s 70 odstotki, kakor je planirala. Manjka ji namreč svinjskih kož; to se potlej pozna tudi v tovarnah usnjene galanterije in seveda v izvozu, ker izgubljamo dragocene devize.

Uvažamo stvari, ki bi jih igraje izdelovali doma

Kar smešno je, če pomislimo, da izdeluje »Litostroj« turbine, Tovarna avtomobilov v Mariboru moderne avtobuse, Železniki, »Rade Končar« in drugi razne stroje in električne naprave itd., mi pa istočasno uvažamo čisto navadne kljukice za obešalnike. Uvažamo seveda tudi okovje za ključavnice, ki jih potrebuje usnjena galanterija, in še marsikaj, kar bi lahko izdelali doma. Mar ni to naravnost smešno in škodljivo razmetavanje deviz? Ali res ni podjetij, na primer v lokalnem merilu, ki bi začela z izdelavo teh stvari? V gozdovih gnijejo šiške, lubje itd., za usnjarsko industrijo pa uvažamo razne izvlečke.

Uvozna in notranja trgovina dostikrat nesmotrno naročata blago in po nepotrebnem trošita devize. V naših trgovinah je na primer sedaj na pretek sončnih očal in drugih uvoženih predmetov, ki jih leta in leta ne bomo prodali. Pogostokrat izvažamo stvari, ki jih potlej zopet uvažamo, na primer klej. Takšen nesmotrn uvoz oziroma izvoz poraja trikratno škodo. Devize trošimo in plačujemo uvozno- izvozne količnike.

Ni vseeno, kaj izvažamo

V zunanjetrgovinskem poslovanju tudi ni vseeno, kaj izvažamo. Za surovine ali polizdelke dobimo veliko manj deviz kot za končne izdelke. Za kilogram končnih izdelkov iz lesa dobimo na primer 77 deviznih dinarjev, za kilogram polizdelkov 26, 8 in za kilogram žaganega lesa samo 19,5 deviznih dinarjev. Tako je tudi s kožami kuncev, svinjskimi kožami, železom, bakrom itd. Prav tako ni vseeno, kam izvažamo, ali v dežele, katerih gospodarstvo je ustaljeno in lahko njihovo valuto prav vsepovsod trošimo, ali pa v tiste dežele, kjer se njihovih valut branijo. Dežele s trdno valuto so na primer Švica, Zah. Nemčija, Švedska, Amerika, Anglija itd. V te dežele bi morali torej še bolj usmeriti svoj izvoz.

Kaj je zapisano v načrtu družbenega plana o izvozu

Vse to, kar smo doslej govorili o izvozu, ob praktičnih primerih iz našega gospodarstva, tudi predlaga načrt družbenega plana, da je treba uresničiti. V naslednjem letu naj bi po načrtu izvozili za 57,5 milijarde dinarjev industrijskih proizvodov (nasproti 49,4 v letošnjem letu) in za 29,4 milijarde dinarjev kmetijskih proizvodov (nasproti 25,1 milijarde dinarjev v letu 1954). Izvoz naj bi nasploh še bolj pospeševali, posebno v dežele s trdno valuto. Uvoz naj bi kolikor mogoče zmanjševali, seveda ne na škodo notranjega tržišča. Pospeševali naj bi izvoz pisanih kovin, s tem, da bi zmanjšali izvoz polizdelkov iz bakra, svinca, cinka in koncentratov, povečali pa izvoz končnih izdelkov, to je valjanih izdelkov iz teh kovin in izvažali še glinico, aluminij in valjane aluminijeve proizvode. Prav tako naj bi povečali izvoz končnih proizvodov črne metalurgije, elektroindustrije, kemične, lesne industrije itd. Izvozili naj bi tudi za 50 milijonov metrov bombažnih tkanin in še več poljedelskih proizvodov, kot so hmelj, jajca, perje itd. Če bomo izpolnili in presegli načrt družbenega plana v izvozu bo položaj na deviznem trgu kmalu ugodnejši. Zato pa seveda kaže še smotrneje trgovati, bolje izkoriščati zmogljivosti naših tovarn, investirati v tista podjetja, ki bodo pospeševala izvoz in zmanjševala uvoz, in okrepiti predelovalno, predvsem pa prehranbeno industrijo. O tem pa kaj več v enem naših naslednjih razgovorov.

Dore

Poizkusi za proizvodnjo bombaža

V Baranji so letos prvič na vzornih parcelah posadili seme bombaževca. Kljub dokaj slabim vremenskim razmeram bombaževec lepo raste in bo letošnji pridelek kar dober.

Vedno več tujih turistov

V prvih petih mesecih tega leta je obiskalo naše turistične kraje za 26,6 odstotka več tujih turistov kot v istem času lani. Največ turistov je prišlo iz Zah. Nemčije, Avstrije in Anglije.

UREDITI NORME

to je trenutno najvažnejše opravilo za ureditev našega plačnega sistema

(Nadaljevanje s 1. strani)

podjetja in si oglejmo, kako si ga bosta med seboj delila komuna in podjetje, čeprav je to dvoje v nerazdružljivi ekonomski odvisnosti. Mi ločimo te dve stvari samo zato, da jih laže vsako posebej spoznamo.

Glavna instrumenta za delitev dohodka gospodarske organizacije med kolektivom in komuno sta tarifni pravilnik in družbeni plan komune. Na ta način dobi tarifni pravilnik povsem nov smisel; doslej je bil to dokument potom katerega je urejal kolektiv svoje notranje odnose v plačni politiki, sedaj pa postane poleg tega še instrument za delitev dohodka med komuno in podjetjem. Zato bodo v bodoče tarifne pravilnike potrjevali ljudski odbori.

Ne glede na slabosti v načinu formiranja dohodka (ki seveda po svoje vplivajo tudi na razdeljevanje), je mogoče pri sedanjih instrumentih zagotoviti zelo dosledno nagrajevanje po delu v kolektivu (kar v mnogih podjetjih sedaj ne delajo v zadovoljivi meri). Predvsem je treba opozoriti na to, da so iz novih instrumentov preko katerih se ureja nagrajevanje v gospodarstvu, odpadle vse tiste omejitve, ki so določale, ali pa vsaj odločilno vplivale na določanje zaslužkov posameznega delavca. Tako že sedanja povprečja za izračun dohodka podjetja niso več povprečja plač ampak samo instrument za razdelitev dohodka med podjetjem in zvezno družbeno skupnostjo. Nadalje je iz novih instrumentov odpadla delitev delavcev po kvalifikacijskih skupinah z določenim plačnim povprečjem. Končno, odpadla je omejitev glede števila ur, na osnovi katere se določa plačni sklad.

Plačni sklad gospodarske organizacije je torej odvisen od njenega dohodka in od medsebojne razdelitve dohodka med podjetjem in komuno; razdelitev na zaslužke pa je potem stvar delavskega kolektiva samega. V tem pogledu z novimi instrumenti odpadejo vse administrativne omejitve glede določanja zaslužkov in administrativne delitve delavcev po nekih papirnatih kvalifikacijah, ki so toliko škodovale nagrajevanju po učinku. Pred gospodarskimi organizacijami pa je veliko in obsežno delo, da temeljito pripravijo sistem nagrajevanja v svojem podjetju. Pri tem gre predvsem za skrbno tehnično proučitev celotne proizvodnje, posameznih delovnih mest in delovnih operacij. Ta proučitev bi morala dati sledeče: pregled potrebnih delovnih mest, časovne norme za opravljanje posameznih delovnih operacij, vrednostno razmerje med posameznimi delovnimi operacijami, potrebnimi za izdelavo nekega predmeta, kakovostne norme za posamezne izdelke. Samo na tej osnovi je mogoče zagotoviti boljše nagrajevanje kot ga imamo sedaj, samo to je dejanska osnova za nagrajevanje po učinku. Brez take tehnično natančne proučitve razmerij med posameznimi deli, je namreč nemogoče ustvariti ekonomsko pravilno razmerje pri delitvi zaslužkov. Taka tehnična ocena posameznih del bo tudi jasno pokazala kje je treba napraviti posamezne korekture v zaslužkih posameznih delavcev, pa bodisi navzgor bodisi navzdol.

Taka ocena delovnih mest, delovnih operacij itd. in na njej zasnovane tarifne postavke, so lahko tudi edino resna osnova za delitev zaslužka med kolektivom in podjetjem. V vsakem drugem slučaju se bodo nujno uveljavila drugačna, neekonomska merila, ki bodo seveda vse prej kot koristna.

Torej, če hočemo, to pa moramo, uveljaviti načelo nagrajevanja po delu, potem je danes nujno temeljito proučiti in pripraviti norme. To je trenutno najvažnejše opravilo za ureditev našega plačnega sistema. Zato se nam ga je lotiti z največjo resnostjo.

ra

Dovoljen je prenos osnovnih sredstev brez odplačila

V Uradnem listu FLRJ št. 32/54 je objavljena dopolnitev uredbe o gospodarjenju z osnovnimi sredstvi gospodarskih organizacij. Po tej dopolnitvi lahko gospodarske organizacije prenesejo druga na drugo ali tudi na državne organe in zavode, ki izvajajo dela v lastni režiji, stvari iz osnovnih sredstev brez odplačila. Podjetja morajo o prenosu skleniti pismeno pogodbo.

Gospodarska organizacija, državni organ ali zavod, ki si tako pridobi osnovna sredstva, prevzame s tem tudi obveznosti glede plačevanja amortizacije in obresti na osnovna sredstva. Seveda si s tem pridobi tudi pravico do tistega dela amortizacijskega sklada za nadomestitev, ki ustreza amortiziranemu delu vrednosti prenešenih osnovnih sredstev.

»METALNA« V MARIBORU BO IZDELALA 69 ŽERJAVOV ZA NOVO ŽELEZARNO V NIKŠIČU

Milijone bomo prihranili

ker sami izdelujemo razne industrijske žerjave

»Metalna«, tovarna konstrukcij in strojnih naprav v Mariboru, se je predvsem usposobila za izdelovanje transportnih naprav in opreme za hidrocentrale. Opremila je že številne nove hidrocentrale. Zadnji čas je začela izdelovati tudi druge naprave za našo industrijo. Med drugim v »Metalni« že izdelujejo raznovrstne žerjave. »Metalna« izdeluje žerjave v sodelovanju s tovarno »Rade Končar« iz Zagreba in »Litostrojem«. »Rade Končar« prispeva za žerjave elektromaterial, »Litostroj« pa mačke.

Pred časom je vodstvo nove železarne »Boris Kidrič« iz Nikšiča v Črni gori naročilo pri »Metalni« 19 žerjavov v skupni teži 380 ton, ki jih ta že izdeluje. Vodstvo železarne je zadovoljno z izdelki »Metalne« in zato je pred kratkim sklenilo pogodbo za vso žerjavsko opremo. »Metalna« bo po sklenitvi te pogodbe izdelala še 50 žerjavov v skupni teži 1.350 ton. Kolektiv »Metalne« bo izdelal za železarno mostovne žerjave s kavlji, grabilci in magneti, žerjave s premičnimi in vrtljivimi traverzami in livarske žerjave. Železarna v Nikšiču bo prvo v celoti opremljeno podjetje z žerjavi domače proizvodnje.

M. R.

USTANOVLJENA JE PROMETNA ZBORNICA SLOVENIJE

PRIMERNO MESTO

za razpravo o razvoju in smereh prometa

Minuli teden so v Ljubljani ustanovili Prometno zbornico Slovenije. Ustanovitev zbornice je zelo pomembna, saj je delež prometa v gospodarstvu velik in vpliven. Vse gospodarske organizacije, ki so v neposredni ali posredni zvezi z dejavnostjo prometa, bodo našle v zbornici primerno mesto za razpravo o razvoju in smereh te važne gospodarske panoge. Zbornica je na primer tehnično zaostala in za sedaj tudi gospodarsko še nedonosna. Kazalo bo proučiti, ali je za naše razmere primerneje, da se odločimo za sodobnejša pogonska sredstva, kot so elektrika in Diesel-motorji, ali da ostanemo pri parni vleki. Prav tako bo lahko zbornica s svojimi predlogi svetovala marsikaj koristnega pri modernizaciji našega cestnega omrežja in obnovitvi mestnega prometa, pomagala bo lahko pri razširitvi mednarodnih prometnih zvez in razvoju našega ter mednarodnega turizma.

PRED KONCEM SRAMOTNE ZGODBE, KI JO PIŠEJO V MARIBORSKI TEKSTILNI TOVARNI

Ostal bo le trpek spomin

Zapiski o ljudeh, ki so izdali svoje delavske tovariše in o sindikalnih odbornikih, ki so pozabili na svoje poslanstvo

(Nadaljevanje z 2. strani)

slovenska javnost videla gnilobo v njihovi tovarni. Do tistih dni pa so malo govorili o kraji in ničesar niso storili, da bi jo preprečili. A vedeli so zanjo, vedeli, da nekaj ljudi krade, saj so nekateri nemoteno kradli kar štiri leta. Gledali so iskre, ki so padale v tovarno, migali z rameni: »Malenkost«, in tu pa tam še sami vrgli kakšno iskro. Zagorelo je, požar je zajel vso tovarno, vsi smo ga videli in vedeli zanj, in takrat so sindikalni odborniki oblekli gasilske uniforme ter vzeli brizgalne v roke.

Gasilci delujejo hitro in odločno; zrušijo polovico hiše, da bi obvarovali drugo polovico in ne mislijo nase, ker se zavedajo svojega poslanstva. Tovariš Trpin in njegovi odborniki pa se ne morejo pohvaliti s takimi vrlinami. Tovarna gori, a njim manjka odločnosti. Govore o kraji in govore in predlagajo, a ko delavski svet ne sprejme njihovih predlogov — zopet govore. In pozabijo na ogenj ter raje protestirajo proti pisanju o požaru, češ, tako pisanje nam jemlje ugled, in kaj bo, če bodo ti članki prišli v zamejstvo.

Odborniki revolucionarnega delavskega sindikata? Gasilci? Ne! Niti eno in niti drugo. Kaj so torej? Berite in presodite!

*

Lep dan je bil. Sonce je neznansko pripekalo. Drava je nemirno žuborela in vabila delavca, ki je delal v bližini. Fant se ni mogel premagati: slekel se je in skočil v vodo. Mojster ga je pokaral, mu zagrozil s kaznijo in fant se je nejevoljno vrnil na delo.

Čez pol ure ga je mojster našel v gostilni. Med delovnim časom. Razjezil se je in dejal, da ga bodo odpustili. A fant se je razhudil: »Kaj pa misliš. Bom šel na sindikat!«

Na sindikat, k tovarišu Trpinu. Če ne bi vedel, kdo se bo zavzel zanj, ne bi tega govoril.

»In kako so zahtevni,« je govoril Trpin o tatovih, ki so jih odpustili. »Prihajajo in zahtevajo, naj jim preskrbim službo. Kaj si morem pomagati, ne morem odkloniti njihovih prošenj. A slabih služb nočejo, peklenščki. Prišel je in mi očital, da mu nisem preskrbel dobre službe. Pred njim sem telefoniral v tisto podjetje, da bi mu dokazal, kaj vse sem storil zanj.«

Človekoljub. Tatovom pomaga. Ne more jih napoditi. Na Mestnem sindikalnem svetu so mu nekoč naročili, naj skrbi tudi za tiste člane sindikata, ki niso več v tovarni. In Trpin skrbi za tatove. Sindikat, revolucionarno delavsko organizacijo, je spremenil v pisarno, kjer tatovom službe iščejo, ker jih ne morejo napoditi. Med tem pa se kriminal kot nalezljiva bolezen širi po kolektivu.

Lepo in prav je, če sindikalni odborniki Mariborske tekstilne tovarne skrbe za poštene in pridne delavce, ki so zabredli v težave. Pohvalna in vzgledna so takšna dejanja. Toda...

»Težko je, res,« je mrmral Trpin. »Le z nepoštenimi se ukvarjamo. Zato jih poznamo. Pošteni so mirni in tihi in delajo. Z njimi nimamo težav, ne ukvarjamo se z njimi, ne poznamo jih.«

Ne verjamem mu popolnoma. Prav gotovo poznajo tudi poštene in se morda kdaj ukvarjajo z njimi, a večinoma se vrte v začaranem krogu; premetava jih od tatov do lahkoživk in od lahkoživih, moralno pokvarjenih mož, do tatov. Vsem bi radi ustregli in nobenemu se ne bi radi zamerili. Gnila voda. Miru si žele, miru za vsako ceno, uradnih ur, Mariborskega otoka, in jahte, in nobenih bojev.

»Res, težko je,« sem dejal sam pri sebi. In spomnil sem se na tistega moža, ki se je v svojo posteljo podelal in umazanijo z dišavami naškropil, da ne bi smrdela, ker ni imel toliko korajže, da bi jo odstranil.

*

»Sklicali smo sestanek vsega kolektiva in govorili delavcem o kraji in poštenju. In pol ure po sestanku je nekdo ukradel 10 metrov blaga,« se je hudoval tovariš Trpin.

Tako se jezijo in hudujejo že leta in leta, obenem pa tatovom službe iščejo in z njimi tudi takole ravnajo:

Leta 1946. so prvič ugotovili, da mojster August Žohar krade. Kaznovali so ga — pogojno. Žoharja to ni spametovalo. Dve leti kasneje so ga ponovno kaznovali; tokrat s poboljševalnim delom. A ostal je mojster — in kradel. V zadnjih štirih letih je odnesel iz tovarne 1800 metrov blaga in oškodoval kolektiv za 504.000 dinarjev.

In Fijavž, nadmojster v sukničarni? Les je kradel. Poslali so ga v pisano tkalnico, za mojstra. Samo za tri mesece, so rekli. Za kazen.

Kradla je tudi Franja Donko. Odpustili so jo v predilnici I in takoj sprejeli v oplemenilnico II.

Neko Karlo, ki je tudi kradla, pa so celo nagradili: sprejeli so jo v pisarno oplemenilnice II.

Alojza Zorleta so avgusta 1953. leta kazensko odpustili iz Predilnice in tkalnice v Mariboru — ker je kradel. Mesec dni kasneje je dobil delo v Mariborski tekstilni tovarni. Letošnjo pomlad je stal pred sodiščem kot vodja tatinske tolpe.

5. aprila letošnjega leta je izvršni odbor sindipalne podružnice Mariborske tekstilne tovarne ugotovil tole: »Da je do kraje prišlo, je predvsem vzrok... sprejem članov..., ki so bili že kaznovani.« Tri mesece kasneje je obratovodja Vodopivec sprejel v tkalnico klota nekega svojega starega prijatelja, ki so ga pred štirimi leti vrgli iz tovarne in obsodili zaradi tatvine.

Izvršni odbor sindikalne podružnice je sicer obsodil sprejemanje tatov v tovarno, v isti sapi pa je razpravljal o Dragu Sedmaku, nekdanjemu sekretarju nekega terena v Mariboru, ki so ga obsodili na 18 mesecev zapora zaradi primanjkljaja v terenski blagajni, in ugotovil, da mož lahko kandidira za člana delavskega sveta, ker njegovo dejanje »ni tako veliko«. In v tovarni je toliko poštenih, dobrih, zavednih, razgledanih delavcev.

Pred štirimi leti je upravniku tovarniške menze, Meznariču, »zmanjkalo« 28 kilogramov masti in 22 kilogramov salame. Hoteli so ga kazensko odpustiti, a fant se jim je zasmilil in napisali so — sporazumno odpoved.

Pred mesecem dni je Cunta, obratovodja oplemenilnice II, uporno zahteval, naj sprejmejo v tovarno znano tatico Trstenjakovo.

Zaradi takega odnosa do tatov, se je v tovarni razpasel kriminal.

Koliko je poštenih delavcev, ki bi radi delali v tej tovarni. Koliko pridnih in poštenih fantov in deklet, mož in žena, zaman prosi za delo. V Mariborsko tekstilno tovarno pa sprejemajo tatove. In prav nič jim ni hudo, in ne čutijo se krivi za požar, ki ga gase — z bencinom.

*

Danes nihče ničesar ne ve. V oplemenilnici II je sindikalna organizacija; tu je tudi Cunta, obratovodja. 17.000 metrov blaga so jim ukradli, 2000 kilogramov preje. A možje majejo z glavami in se čudijo: »Kaj takega?«

Tat August Žohar je delal in kradel v tem obratu. Mojster. Tu

NEKAJ BESED O SOCIALNIH DAJATVAH

Rešitev moramo najti

Zadnjič sva se z nekim delavcem ljubljanske tovarne — očetom štirih otrok — menila o proizvodnji in zaslužkih. Beseda je dala besedo, pa sva prešla še na otroške dodatke.

»Ja,« mi je dejal, »moji otroci pravijo, da jih vzdržuje država, ne jaz. Najstarejši je to nekje prebral in razložil še ostalim trem.«

»In kaj si jim odgovoril,« sem bil radoveden.

»Hotel sem jim vse razložiti, pa so me prehiteli. Sin ve bolje kot jaz.«

Oba sva se smejala. »Saj je res,« je nadaljeval. »Če pomislim, da dobim za otroke več, kot pa zaslužim, mi je kar malce nerodno.«

Oba sva se zamislila. Saj je res vsa stvar z otroškimi dodatki čudna in nekam zamotana. Vsi čutimo, da nekaj ni prav. Nekateri vidijo kupe denarja, ki ga izplačujemo za otroke, drugi menijo, da današnji sistem otroških doklad ni preveč vzpodbuden za strokovni dvig delavcev, tretji pa mislijo, da so te dajatve neko ravnotežje, ki so namenjene tistim, ki malo zaslužijo.

Toda eno drži. V dosedanji praksi določanja otroških dodatkov se čutijo pojavi, ki niso v skladu z načeli nagrajevanja po delu. Kar vzemimo gornjega delavca, ki ima štiri otroke. Sam je prišel na to, da dodatek za otroke presega njegov stvarni zaslužek. Nerodno mu je bilo, ko je izračunal, da prejema več kot visokokvalificiran delavec z enim otrokom. Postavimo še, da ima kvalificiran delavec 8800 dinarjev mesečne plače. Če ima dva otroka, dobi še vedno manj kot nekvalificiran delavec s štirimi otroki. Iz tega sledi, da tak sistem duši željo ne le po večji strokovni izobrazbi, marveč tudi po večji proizvodnosti. Ni malo takih, ki pravijo, zakaj bi se bolj mučil in pehal: toliko zaslužim, toliko pa dobim za otroke. In oboje so moji prejemki.

Ne da se oporekati, da sedanji način razdeljevanja otroških dodatkov ne vpliva na pravilno nagrajevanje dela. Nihče ne more trditi, da te socialne dajatve, ki so del narodnega dohodka, ne vplivajo na proizvodnjo in učinek dela. Morali bi najti način, da bi te dajatve skupno s skladom za plače razdelili tako, da bi prišlo načelo socialističnega nagrajevanja bolj do veljave.

Gre pa tudi za družbeno zavest naših delovnih ljudi. Precej jih je že spoznalo, da njihovi prejemki niso odvisni od nekih predpisanih uredb in določb, pač pa od poštenega in smotrnega dela. Prav zato bomo morali v bodočem urejevanju plačnega sistema urediti tudi sistem otroških dodatkov.

Švedska bo preuredila socialno zavarovanje

Dne 1. januarja 1955 bo uveljavljen na Švedskem nov zakon o bolezenskem zavarovanju. Novi zakon bo nadomestil zakon iz leta 1947, ki ga sploh niso nikdar uveljavili.

Z novim zakonom bo urejeno zdravstveno varstvo, razen dajanja zdravil, denarnih dajatev in porodniških dajatev, ki bo urejeno s posebnimi predpisi. Vsi švedski državljani nad 16 let so obvezno zavarovani za zdravniško pomoč.

Prispevke za bolezensko zavarovanje plačajo zavarovanci, delodajalci in država. Računajo, da bodo v letu 1955 znašali ti izdatki okrog 740 milijonov kron.

O DELU OKRAJNEGA ZAVODA ZA SOCIALNO ZAVAROVANJE V TRBOVLJAH

Preveč razmetavanja

Nekaterim so kaj malo mar ogromni izdatki socialnega zavarovanja. — Naraščanje nezgod močno obremenjuje zavod

Pred dnevi je okrajni ljudski odbor v Trbovljah izdal sklep o uvedbi splošnega dopolnilnega prispevka za socialno zavarovanje, ki znaša 2% od zneska izplačanih plač.

Kaj je napotilo Okrajni ljudski odbor, da je moral predlagati obema zboroma povečanje prispevka za socialno zavarovanje? Okrajni zavod za socialno zavarovanje je ugotovil, da znaša primanjkljaj v prvem polletju približno 2 milijona dinarjev. Mesec za mesecem so rasle dajatve, množili so se izdatki za zdravila in druge zdravstvene usluge. Posebno v Zagorju je bila uporaba zdravil nad okrajnim povprečjem. Ko je bila v Zagorju ustanovljena podružnica zavoda so odborniki te podružnice postali malce bolj pozorni in so končno odkrili prave vzroke: Zagorska sektorska ambulanta je v nasprotju z veljavnimi navodili enostavno predpisovala zdravila in obvezilni material za porabo v ambulanti na recepte, in to na ta način, da je izstavljala recepte na poljubna imena zavarovancev. Tako so zagorski zdravniki izstavili za 633.000 dinarjev receptov. Potemtakem res ni čudno, da so izdatki stalno naraščali in da je končno Okrajni ljudski odbor moral uvesti dopolnilni prispevek. Ko so člani skupščine zavoda nedavno razpravljali o takem neodgovornem delu nekaterih zdravstvenih delavcev so predlagali, naj disciplinsko sodišče taka dejanja ostro obsodi, tam pa, kjer bi bili ugotovljeni materialni prekrški izroči krivce rednemu sodišču.

Medtem, ko se je odstotek vseh bolnikov v letošnjem letu nekoliko znižal, se je v trboveljskem okraju dvignilo število nezgod. V prvih šestih mesecih letošnjega leta je bilo v okraju 1637 nesreč pri delu, od tega 23 težkih in celo 5 smrtnih. Tako je število nesreč v prvem polletju za 10,45% večje kot lani. Odborniki so ugotovili, da je v trboveljskem okraju sorazmerno največ nesreč v Sloveniji. Večje število nesreč pri delu ne gre le na račun pomanjkljivih higienskih in varnostnih prilik, pač pa nekoliko tudi zato, ker nekateri rudarji in tudi drugi delavci kaj radi zanemarjajo osnovne predpise o varnosti pri delu.

Odborniki skupščine so se menili tudi o tem, da se zdravniška pomoč v nekaterih primerih ne nudi dovolj hitro. Reševalni avtomobili so večkrat pokvarjeni, čestokrat pa se jih uporablja v druge svrhe. Odborniki so sklenili, da bodo napovedali odločen boj vsakemu razmetavanju sredstev.

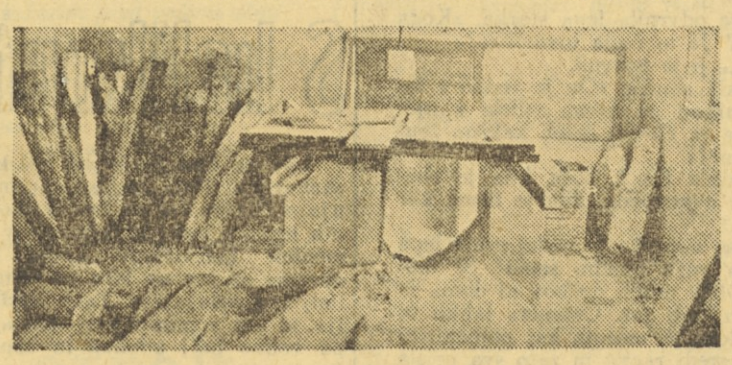

Takle nered je slabo ogledalo delavca. Že do številnih nesreč je prišlo, ker na krožne žage niso namestili krožnih nožev. Kaj podobnega se lahko povsod pripeti, če ne preprečimo ob pravem času nesrečo

ZA IZBOLJŠANJE ZDRAVSTVENEGA STANJA DELOVNIH LJUDI

ŠE VEČ OBRATNIH AMBULANT

V mnogih naših večjih industrijskih centrih so delavski sveti podjetij in tovarn uresničili zamisel svojih delavcev in ustanovili obratne ambulante. V domala vseh večjih krajih se je pokazalo, da sektorske ambulante, oziroma poliklinška služba ne more zadovoljiti vseh problemov zdravstvene pomoči.

Žal se ponekod z ustanovitvijo obratnih ambulant zdravstveno stanje naših delavcev ni bistveno spremenilo, drugje pa so se uspehi kaj kmalu pokazali. Poraja se vprašanje, kakšne naj sploh bodo obratne ambulante, kako naj bodo organizirane in kakšne naj bodo njih pristojnosti z ozirom na sektorske ambulante.

Predvsem naj bi obratne ambulante opravljale ne le zdravstveno službo, marveč tudi zaščitno službo (preventivo), pripomogle naj bi k zmanjšanju poklicnih bolezni, visokega števila neupravičenih izostankov na račun navideznih bolezni itd. Prav posebna naloga obratnega zdravnika pa je, že v kali zatreti razna obolenja, ki se pojavljajo v dotičnem podjetju, tovarni oziroma kraju. Seveda brez tesnega sodelovanja s podjetjem in točnega poznavanja življenjskih prilik delovnih ljudi ne bo šlo.

Prav zato si naša podjetja žele, da bi se obratni zdravniki poglobili v delovne procese njihovih obratov in s svojimi strokovnimi nasveti pomagali odstranjevati vse pomanjkljivosti glede higienske zaščite dela, da bi analizirali delovna mesta, predvsem ona, ki zahtevajo več naporov. Hkrati pa naj bi se obratni zdravniki temeljito seznanili z vsemi krajevnimi prilikami.

Tudi o pristojnosti obratnih ambulant je bilo že dosti govora, toda izgleda, da stališča niso povsod enaka. Nekatera podjetja se ogrevajo za to, da naj bi le obratni zdravniki odločali o delazmožnosti njihovih delavcev. Drugje pa so mnenja, da bi to ogrožalo enovitost zdravstvene službe, predvsem v večjih mestih in industrijskih centrih. Dalje prevladuje mnenje, naj bodo obratni zdravniki plačani od podjetij in ne od ljudskih odborov. Seveda se bodo morala vsa ta mnenja vskladiti in čimprej urediti. Končno pa je te dni Svet za ljudsko zdravstvo izdelal poseben pravilnik o organizaciji in delu obratnih ambulant, ki so ga odborniki Sveta z nekaterimi spremembami že sprejeli. Pravilnik ne vsebuje vseh podrobnosti, marsikaj bodo morala podjetja sama rešiti. Važno pa je naposled eno: obratne ambulante bodo uspevale le, če se bodo naši zdravstveni delavci resnično potrudili in vložili vse svoje napore za ohranitev zdravja in preprečevanje obolenj v tovarnah in podjetjih. Le te pa so dolžne najti primerne prostore in opremiti ambulante z vsemi potrebnimi pripomočki.

ŽELEZNIČARJI, PREBERITE ZADNJO ŠTEVILKO »URADNEGA LISTA«!

Prevedba železniških upokojencev

Razvrstitev železniškega osebja na delavce in uslužbence, za določitev novega pokojninskega razreda

Te dni je izšlo v zveznem Uradnem listu (št. 32/54) navodilo o razvrstitvi železniškega osebja. Vse železniško osebje se razvršča na delavce in uslužbence, ta pa so razdeljeni v skupine.

V skupino delavcev spadajo: nekvalificirani, polkvalificirani, kvalificirani in visokokvalificirani delavci. V vsako naštetih kategorij so razdeljeni delavci po stopnji njihove strokovne izobrazbe.

Uslužbenci so po strokovni izobrazbi razdeljeni v tri skupine: pomožni uslužbenci, uslužbenci z nižjo, srednjo in višjo strokovno izobrazbo.

Kot zaslužek železniških delavcev in uslužbencev za določanje pokojnin in invalidnin se vzame plača njihovega plačilnega predpisa, določena po Uredbi o spremembah in dopolnilnih predpisov o plačah uslužbencev državnih organov ni ustanov. Za prevedbe bodo potrebna potrdila o nazivu in plačilnem razredu, ki ga je imelo železniško osebje, oziroma o nazivu in plačilnem razredu, ki bi ga dobilo po predpisih o prevedbi na nove nazive in plače iz leta 1952 s poznejšimi spremembami. Za delavce in uslužbence enot v sestavu železniškega prevoznega podjetja bo izdajal potrdila direktor železniškega podjetja, za delavce in uslužbence drugih podjetij v sestavu direkcije jugoslovanskih železnic in za delavce železniških delavnic — direktor jugoslovanskih železnic.

Potrdilo bodo izdajale posebne komisije, ki jih bo v ta namen imenoval upravni odbor železniških podjetij.

Pokojnine se bodo izplačevale od naslednjega meseca po predložitvi zahtev. Zaradi tega je potrebno, da se železniški upokojenci obrnejo na svoje zavode za socialno zavarovanje in jim predložijo potrdila o svojem zvanju in plačnem razredu po predpisih iz leta 1952.

Alkohol ubija francoske otroke

Na pobudo Akademije za zdravstvo pripravljajo v Franciji odločen boj alkoholizmu, ki se je začel širiti celo med šolsko mladino. Francoski zdravniki so ugotovili, da je v Franciji, predvsem v vinorodnih krajih, vse več otrok duševno bolnih. In vzrok? Velik del teh otrok uživa alkohol v vedno večjih količinah. V Normandiji so otroci prinašali vino celo v šolo in ga uživali za malico.

Težave socialnega zavarovanja na Angleškem

Med drugo svetovno vojno so tudi v Angliji izdelali načrt za splošno ljudsko zavarovanje angleškega prebivalstva. Že tedaj je ta načrt vzbudil precejšnjo pozornost svetovne javnosti in povojna laburistična vlada je začela po načelih tega načrta urejevati dotedanje zelo skromno socialno zavarovanje.

Sedanja konservativna vlada zahteva, naj bi se v vseh panogah zavarovanja zvišale dajatve, kajti začeli so uresničevati tudi starostno zavarovanje. Zaradi tega se predvideva, da bodo l. 1955 izdatki pokojninskega zavarovanja presegli dohodke za več milijonov funtov.

Novi predlogi, ki naj bi olajšali izdatke, so vzbudili hudo kri med angleškimi delavci. Vlada je med drugim predlagala, naj bi se zvišala delovna doba pri moških na 67 in pri ženskah od 60 na 62 let starosti. Obenem pa naj bi se zvišali zavarovalni prispevki. Ta predlog je naletel na protest predvsem pri mladih angleških delavcih, ki nimajo dela.

V Sisku bodo zgradili štiri nove tovarne

Še letos bodo v Sisku začeli graditi štiri nove kemične tovarne. Najprej bodo začeli z gradnjo tovarne za furforol, ki bo proizvajala proizvode za potrebe usnjarske in kemične industrije.

POMEMBNA DELOVNA ZMAGA ZAGORSKIH RUDARJEV

Zdravstveni dom je odprt

Razen splošnih ambulant bodo v novem zdravstvenem domu otroška ordinacija, šolska poliklinika, zobna ambulanta, protituberkulozni dispanzer, bolniški oddelek in več laboratorijev.

V ponedeljek, dne 9. avgusta, so Zagorjani ob proslavi občinskega praznika odprli nov, sodobno urejen zdravstveni dom.

Temeljni kamen za ta dom so položili že leta 1947 in vanj vklesali pomemben stavek: Tu — na tem mestu bo stal najlepši spomenik junakom in žrtvam za svobodo domovine in srečnejšo prihodnost delovnega človeka, v črni, knapovski zagorjanski dolini. In zagorjanski »knap« je iz dneva v dan, nekajkrati tudi z godbo na čelu, prihajal na gradbišče in pomagal, kjer koli je bilo potrebno.

Toda pri gradnji doma so se pojavile naslednja leta razne zapreke. Delo ni napredovalo po izdelanem načrtu, ker so sredstva, določena za gradnjo, preusmerili, oziroma uporabili za dograditev nekaterih važnejših objektov v industriji. Pred leti so z gradnjo nadaljevali, tokrat bolj hitro, ker so hoteli nadomestiti zamujeni čas.

Ob novi betonski cesti stoji sedaj najlepše poslopje zagorskega kraja. Ni potrebno posebej utemeljevati, da je bila gradnja doma res potrebna. Dosedanji ambulantni prostori so stari in občutno pretesni. V novem domu bo poleg ambulant še poseben bolniški oddelek s 36 posteljami. Še več. Ko bodo do začetka prihodnjega leta opremljeni vsi prostori, se bo v dom vselila tudi zobna ambulanta, otroška ordinacija, šolska poliklinika, protituberkulozni dispanzer in več laboratorijev. Šele tedaj bo zdravstveni dom v celoti izpolnil svoje poslanstvo in tako nudil zagorskemu prebivalstvu vso potrebno zdravstveno zaščito. Prav je, da se Zagorjani vesele tega velikega dogodka, saj bodo zdravstveni delavci v novih prostorih še bolje bdeli nad njihovim zdravjem.

KO PREBEREŠ »DELAVSKO ENOTNOST«, JO POSODI TUDI SVOJEMU TOVARIŠU!

je delal in kradel mojster Alojz Vogrinec. Tu je bil Alojz Zorle, Renato Uršnik, Franc Gutmaher... V ta obrat so sprejeli največ tatov in tatic. Tatovi so javno gospodarili v tem obratu.

Obratovodja Cunta se še prav gotovo spominja, kako mu je pred dobrim letom dni dopovedovala delavka Angela Megla, da njen brat, Žohar, krade. Takrat se je Cunta razhudil in ji dejal: »Kaj pa mislite; on je vendar moja desna roka!«

Danes je invalid, desno roko so mu odrezali, a še vedno ničesar ne ve in maje z glavo in se čudi. In z njim vred se čudijo sindikalni odborniki: »Kaj takega!«

Neka delavka mi je dejala: »Še nagraditi bi morali tatove, ker so tako premeteno kradli, da nihče ničesar ni vedel. Vse bi lahko odnesli, blago in mojstre in obratovodje. Prekleto!«

*

Zakrilil je z rokami: »Lahko je tebi. Pišeš . Papir prenese resnico. MTT ne...«

Ugovarjal sem mu, a ni se zmenil za moje ugovore. Venomer je gonil svojo: »Ne bom govoril. Včasih sem, da. Danes molčim. Tudi drugi molče. Vsi molčimo. Še tri leta in potem — pokoj. Ničesar ti ne bom povedal.«

Obmolknil je in kmalu spregovoril. Ni mogel molčati. Besede so kipele iz njega, kot voda iz gore, besede trpkosti, ki se je v letih nabrala v njem.

»Lojze Štrobl je bil vodja čistilnice in surovega blaga v tisku. Komunist. Delavski inšpektor. Veliko je vedel. Obdolžili so ga, da je bil priča pri cerkveni poroki in boter in kaj vem kaj še. Laži, same laži. Nekdo si je vse to izmislil, da bi mu škodoval, da bi ga udaril, nekdo, ki... Na vseh sestankih so razpravljali o njem, a nič mu niso mogli storiti. Potem so ga premestili v oddelek hlačevine, za vodjo čistilnice. Na njegovo mesto je prišla neka nemčurka, Heinejeva, ki je koj ob svojem prihodu vrgla Titovo sliko iz obrata.«

In še in še mi je pripovedoval, zakaj molči in zakaj molče drugi, ki so nekdaj odkrivali slabosti, jih odpravljali in zahtevali, naj jih tudi drugi odpravljajo. Že zopet sem mu oporekal, ostro oporekal, trdil, da so sami krivi, slabiči, strahopetci...

Tiho in neodločno se je branil: »Kako so preganjali Brajkoviča, delavskega inšpektorja, partizana, komunista. Da bi videl... In Anko, delavskega inšpektorja.. Angelo Megla, ki je povedala, da njen brat, Žohar, krade, so za kazen premestili iz oplemenilnice II v tisk. Filomeno Voh, partizansko vdovo in mater šestih otrok, so kaznovali s strogim ukorom, ker je govorila resnico. Kranjčeva, partizanska aktivistka in mati dveh otrok, stanuje v shrambi; prosila je za stanovanje in rekli so ji, da ji oni niso napravili otrok; razhudila se je in kaznovali so jo s strogim ukorom. Dr. Bombek, pravni referent, je vpil nad njo: »Drži gobec.« Koliko je še tega; ne vem vsega, a veliko vem.«

Še in še sva govorila, oporekal sem mu in on se je branil, vse bolj slabotno, in ko sem se poslavljal mi je stisnil roko ter dejal: »Piši. Napiši vso resnico. Vražje bodo zarohneli in vse bodo storili, da bi oprali sebe in očrnili tebe. A mi smo s teboj, mi pošteni delavci, z resnico, ki jo boš napisal.«

*

Nekoč smo delavci mrzili stavkokaze. Bili so ljudje iz nasprotnega tabora. Izdali so nas, naše gibanje, naš boj.

Tatovi in postopači in lenuhi so podobni stavkokazom. Izdajajo nas, naše gibanje in naše delo. Ljudje iz nasprotnega tabora so, iz izkoriščevalskega tabora; radi bi živeli na naš račun. Sovražijo nas, graditelje in upravljalce, in mi jih sovražimo, preganjamo jih in izkoreninili jih bomo.

V Mariborski tekstilni tovarni ni bilo tako. Kot nalezljiva bolezen se je širila tatinska pokvarjenost po kolektivu. In še se širi. Nihče se ni dovolj odločno spoprijel z njo.

Kraja in razvrat sta si brat in sestra. Tatinska morala. Kjer je poštenje doma ni tatov, lahkoživcev, moralno propadlih ljudi. Zasebno življenje tatov iz Mariborske tekstilne tovarne potrjuje to trditev.

Tat Peter Ditrih se ni ustavil niti pred lastno, štirinajstletno, hčerko. V svojem stanovanju je prirejal pravcate orgije.

Mojster M. je storil silo tovarišici T. Tri mesece bi moral za kazen premetavati premog, pa ga je samo nekaj dni. Obratovodja ga je postavil na staro mesto, in sindikat, ki se je spočetka nekoliko upiral — je utihnil. Pripovedovali so mi, da je tudi ta mojster kradel. Tovarišice T. pa ni več v tovarni. Bila je — neljuba priča.

Morala tatov in izprijencev, morala javnih hiš, se je širila po kolektivu in okužila mnoge, zrahljala družinske vezi, budila v človeku žival.

Nekateri mojstri so z grožnjami prisilili dekleta k pokorščini. Trije otroci ene matere imajo tri očete. Tovarno spreminjajo v javno hišo.

Kosi, nekdanji stanovanjski referent tovarne, je zapustil ženo, s katero ima štiri otroke. Sedaj živi z drugimi. Pripovedovali so mi, da je pred nedavnim obiskal svojo družino, obesil svojo hčerkico in jo do nezavesti pretepel.

Ne morem več. Gnusi se mi; preveč je te umazanije. Udaril bi in udrihal .. In vprašal bi sindikalne odbornike: »Ljudje, ali se res ne zavedate, kako gnusna in zavratna je bolezen, ki se širi po vaši tovarni?«

*

Pred leti se je nekdo spomnil: »Ne potrebujemo kontrolorjev. Ven z ljudmi, ki ne proizvajajo in ki žive od našega dela.«

Takrat so začeli pisati prvo poglavje dolge in sramotne zgodbe, ki se te dni bliža svojemu koncu.

Nadzor so skoro povsem odpravili. Nihče se ni zanimal za vratarje in nočne čuvaje, ki bi morali biti pošteni in zaupni ljudje. Ni bilo človeka, ki bi bdel nad delovanjem mojstrov. Mojstri so bili odgovorni za inventuro; tudi tisti, ki so kradli. Tatovi so se oddahnili.

Zavladala je familiarnost in prikrivali so napake, da se ne bi zamerili drug drugemu. Tatove so sprejemali v tovarno, s tatovi so ravnali kot z nebogljenimi otroci, in če so jih odpustili, so jim iskali službe.

Obzidali so se, oddvojili od delavcev, prirejali orgije na Pohorju in si zidali hiše, podpirali drug drugega, in poklonili nekdanjemu direktorju, ki se je zbal odgovornosti za krajo in podal ostavko, obilno nagrado in še nekaj bogatih daril.

Postali so uradniki, birokrati, in malomarnost je zakraljevala v podjetju. Razneslo je tovarniški dimnik, ki ga vsa leta od osvoboditve niso pregledali in pod katerim so kurili dva kotla, čeprav so vedeli, da tega ne bi smeli. Razneslo je kotel, pri katerem je delavec pijan zaspal. Tatovi so kradli in kradli in kradejo še danes.

In ko so organi notranje uprave odkrili nekaj tatov, so razširili glasove, da je nadzor nemogoč, ker je preveč blaga, da je ukradena količina v primerjavi z ogromno proizvodnjo tako ničeva, da ni vredno o njej govoriti, da ljudje kradejo, ker morajo živeti.

Šele pred nedavnim, ko so tatovi stali pred sodiščem in ko jih je obsojala vsa naša javnost, so poostrili nadzor in nekoliko resneje stopili tatovom na prste.

Tako so pisali dolgo in sramotno zgodbo o tovarni, ki je zašla na stranpota, zgodbo, ki se bliža koncu. Predzadnje poglavje piše sodišče, zadnje pa bodo morali napisati delavci Mariborske tekstilne tovarne, in njihova organizacija — sindikat. In to bo obenem tudi prvo poglavje nove zgodbe, zgodbe o zmagi poštenja, o uspehih in hrepenenju tri tisoč sedem sto delavskih src.

*

Rad bi prišel med vas, delavce Mariborske tekstilne tovarne, danes, prav danes, ko berete te moje zapiske. Še veliko bi vam rad povedal, in rad bi se bojeval v vaših vrstah, rad bi pomagal odpraviti madež, ki leži na vaši tovarni, ozdraviti rano, globoko in široko ki boli vas in mene in mnoge druge.

Trd boj vas čaka, a zmagovit bo in mora biti zmagovit; z vami smo... in kmalu bomo skupno zapeli pesem o poštenju, o zmagi delavca v človeku, delavca — gospodarja, kakršnega še ni videl svet.

Janez Voljč

Elio Vittorini

LJUDJE in ne RIBE

»Kakšna zima!« je vzkliknil.

»Je res to, kar pravijo?« ga je vprašala.

»Da,« ji je odvrnil. »Od leta 1908.«

»Odkar sem se rodila?«

»Od zime, ko si se rodila.«

»Kako veš, kdaj sem bila rojena?«

»Mi nisi mar tega sama povedala? Ti si mi povedala.«

»Žal mi je, da sem ti to povedala.«

»Naj ti ne bo žal. Zakaj naj bi ti bilo žal?«

»Zaradi tega, kar danes čutim.«

»Nisi čutila tako kot danes, ko si mi to povedala?«

»Počutila sem se na tisti drugi način. Bila sem zadovoljna, da sem starejša od tebe.«

»Všeč mi je, da si starejša od mene.«

»Toda danes bi hotela biti mlajša.«

»In, ali nisi mar mlajša? Ti si še bolj mlada.«

»Hotela bi imeti deset let manj.«

»In mar ni tako? Celo mnogo mlajša si. Ti si dekletce.«

»Želela bi, da bi bil mnogo starejši od mene.«

»To tudi sem. Tudi sem. Celo tvoj oče sem in tvoj ded.«

»Ti nimaš niti dneva več, kakor ga imaš.«

»Jaz imam stoletje več.«

»Ne,« je rekla.

»Zakaj ne?« ji je dejal. »Videl sem zimo, v kateri si se ti rodila.«

»Ne,« mu je rekla. »Jaz sem bila tista, ki je povzročila, da si se ti rodil.«

»Toda jaz sem videl zimo, v kateri si se ti rodila.«

»Ti si se rodil, ker sem jaz hotela tako,« mu je rekla. »Rodila sem se,« mu je rekla »in takoj sem hotela, da si tudi ti. Nisem hotela biti na svetu brez tebe.«

»Ti si tudi moja mati,« ji je dejal.

»Toda zdaj pohitiva,« mu je rekla.

»Da, Berta!« ji je dejal.

V.

Prvikrat se je ozrla, odkar jo je vzel na kolo. Obrnila se je, da bi ga pogledala.

»Ali me moreš klicati za Berto?«

»Oh, Berta! Zakaj bi ti ne mogel reči Berta? Ti si Berta.«

»In ti?« ga je vprašala Berta. »Kdo pa si ti?«

»Mar ne veš več, kdo sem?«

»Kako ti je zdaj ime?«

»Kakor vedno. Imam svoje ime in priimek.«

»Kako ti pravijo zdaj tvoji tovariši?«

»Prav zdaj nimam svojega pravega imena.«

»Povej mi, kako ti pravijo?«

»En 2.«

»En 2? Ne morem ti reči En 2.«

»Povedal sem ti. To ni moje pravo ime.«

»Prej si imel zares pravo ime.«

»Prej sem opravljal tudi drugačen posel.«

»Čemu si menjal posel?«

»Ali bi hotela, da bi ga ne menjal?«

»Strah imam pred tem drugim poslom. Ti si bil spet s prikaznijo...«

»S prikaznijo?«

»S prikaznijo, ki je sredi najinih odnosov. Ona obleka, ki visi za vrati...«

VI.

Tu je En 2 zavrl, oplazil z nogo po tleh in se zaustavil. Bila sta na polovici korza Sempione.

»Stopi dol!« ji je dejal.

»Kaj se je pripetilo?« je rekla Berta. »Ali sva že prišla?«

»Nisva še prišla,« ji je odgovoril En 2.

Gledal je predse, preko njene glave, kajti ona je še sedela na kolesu, potem je pogledala tudi ona in videla je zimski blišč med dvema neskončnima vrstama golih dreves in dve sto metrov od njih v čisti luči zaustavljeni kamion, čigar šipa se svetlikala, in črne ljudi preko ceste, prav tako zaskrbljene, s palicami v rokah, ki so se prav tako svetlikale.

»Racija,« je dejal En 2.

Berta je skočila s kolesa.

»Ne, sedi na kolo!« ji je trdo dejal En 2.

Od oddaljene črte, vzdolž onih dveh vrst velikih dreves so prihajali ljudje in naperili predse v tla tiste svoje čudne palice, ki so se svetlikale. Berta je spoznala, da so bile tiste palice puške, in je opazilo moškega z velikim klobukom širokih krajcev, kako prihaja po sredi asfaltnega cestišča, prav v sredini svetlega jutra, ki se je ob vsakem koraku ozrl in vihtel visoko nad glavo v pesti dolg črn korobač, ki se je žvižgaje vil po zraku.

Moški je drugim nekaj vpil, krilil z rokami, mahajoč visoko s svojim črnim korobačem in Berta se je povzpela na kolo.

»Pojdiva naprej do vogala onih hiš,« ji je dejal En 2. »Potem bova obrnila v prvo ulico in se vrnila.«

Šel je naprej brez naglice; in ves korzo Sempione je bil razen onih črnih ljudi zapuščen pod zimskim soncem, z zaprtimi trgovinami, z zaprtimi kavarnami, z zaprtimi okni in z ugašenimi, nemimi razvalinami. Potrebovala sta trideset dolgih sekund, da sta dospela do vogala, nato sta zaobrnila, in spet sta rabila novih pet sekund, da sta prišla v stransko ulico, in moški s črnim korobačem je zavpil.

»Ne boj se,« ji je zašepetal En 2. »Ne boj se, četudi bi streljali.«

Sredi ulice je pognal kolo; naglo je bil na drugem vogalu in zdelo se mu je, da je v vsem mestu samo oni strgani glas, tuljenje človeka s črnim korobačem.

Daleč na dnu stranske ulice so prav tako stali ljudje s puškamu kot na korzu. Na dnu vzporedne ulice s korzom, kamor sta obrnila, da bi se vrnila nazaj, so spet stali ljudje s puškami. Toda nobenega strela ni bilo, niti nisi slišal vozečega tramvaja in niti nisi čul drugega glasu kot strgani glas onega mujezina, moškega s črnim korobačem, pa tudi njegov glas je že zamiral v daljavi.

»Ta človek je Črni Pes,« je dejal En 2. »Si ga videla?«

»Da,« je rekla Berta. »Toda tudi ta cesta je zaprta.«

»Ni važno,« je dejal En 2. »Zdaj bova ponovno prekoračila korzo, potem pa bova šla v neko hišo.«

»V tvojo hišo?«

»V hišo prijateljev. V skrivališče.«

Hitreje je pognal kolo in znova sta se obrnila, prekoračila korzo s sklonjenima glavama in z druge strani zapeljala v stransko ulico.

Berta ni gledala, kam jo je vodil En 2.

VII.

Odprla jima je visoka in suha ženska z belimi lasmi.

»Zdravo, Selva,« ji je dejal.

»Zdravo,« mu je odvrnila lepa starka. »Koga si mi pa pripeljal? Je to tvoja tovarišica?«

»Da, tovarišica,« ji je odvrnil.

»Škoda!« je rekla starka. »On je vedno s tovarišicami, toda nikoli ga nisem videla z njegovo ženo. Ali ima ta človek sploh kakšno žensko? Mar nima žene?«

Berta je pogledala Ena 2, toda bila je zbegana in ni ničesar odgovorila, bila je nema kar naprej.

»Kar naprej, kar naprej,« je nadaljevala lepa starka. »Želita, da vaju pustim sama? Se morata pogovoriti? Obeh mojih dečkov ni doma in v kratkem pojdem tudi jaz. Ostaneta lahko tu prav do jutri. Gotovo se morata kaj pomeniti?«

»Znašla sva se sredi racije in zato sva prišla sem,« je odgovoril En 2.

(Nadaljevanje prihodnjič)

SEVERNI MEDVED najradovednejša žival

Tako vsaj lovci pravijo. Že če obesiš dve prazni konservni škatli tako, da v vetru udarjata druga ob drugo, privabiš medveda. In tega se lovci s pridom poslužujejo. Če pa ni vetra, zažgejo kos tjulenjevega loja — tjulenji so glavna hrana belih medvedov — in kosmatinec ga zavoha, čeprav je daleč stran. Pozimi je seveda lov na te živali še mnogo lažji. Psi, ki lovce spremljajo, jih med zimskim spanjem v ledenih jazbinah hitro najdejo.

Nekdaj so bili polarni kraji polni teh živali. Danes pa, ko tudi v krajih večnega ledu in snega narašča število prebivalcev, je severnih medvedov vedno manj. Zoologe že skrbi, da ne bi izumrli. Dosegli so, da so na Spitzbergih in na Aljaski vsaj delno zaščiteni in da v Kanadi zakon prepoveduje izvažati mladiče v zoološke vrtove in cirkuse. Vzlic temu pa je severnih medvedov zmeraj manj.

Po planinskih pašnikih in košeninah se razlega veselo vriskanje koscev

ROPOT škoduje zdravju

Znanstveniki ugotavljajo, da ropot znatno vpliva na učinkovitost dela, povzroča pa tudi razna obolenja na živčevju in slušnih organih.

Strokovnjaki so v zadnjih letih prišli do zanimivih ugotovitev. Pri delu moti že ropot od 50—70 fonov (fon je mera za jakost tona z višino 1.000 Hertzov, to je 1.000 zvočnih valov v eni sekundi). Zdravstveno škodljive posledice opažamo pri ropotu, ki je večji od 70 fonov.

Najobčutljivejše okvare povzroča ropot na centralnem živčnem sistemu. Delavec si prizadeva, da bi ta ropot izločil iz svojega zavestnega dogajanja in potisne te vtise nekako v podzavest. To pa ga utruja in zmanjšuje njegovo storilnost.

Zanimivo je, da delavci, ki sami s svojim delom povzročajo ropot, ta ropot laže prenašajo, kot pa oni, ki se slučajno mude v obratu. Delavci so na ropot duševno pripravljeni, medtem ko je za slučajne obiskovalce ta ropot nekaj nepričakovanega.

Mnogi bi mislili, da se delavci, ki delajo ob močnem ropotu, pogosteje ponesrečijo, kot ostali. Toda ti delavci so opreznejši ter skušajo z očmi nadoknaditi, kar jim okvarjen sluh ne more več dati.

Statistika pove, da se je storilnost pri delu precej zvišala, ko so odpravili ropot. Vendar so ukrepi, ki preprečujejo ropot, dragi. Stroje bi morali obdati z raznimi sredstvi, na primer z gumo, pluto, kavčukom, lesom in drugim materialom ali pa bi morali opremiti stroje z glušilci ropota, kot jih imajo na primer avtomobili in motorji. Seveda pa je potrebno in koristno mazanje in oljenje, kakor tudi takojšnje popravilo vseh najmanjših okvar na strojih. Tudi zadnja sredstva torej precej koristijo in zmanjšujejo moč ropota.

Sicer pa so naši znanstveniki v Inštitutu za higieno dela v Zagrebu na podlagi dolgotrajnega trdega dela izdelali neko posebno zaščitno napravo, ki ji pravijo »Antifon«. Stvar je dokaj preprosta. Nekaj voska, bombaža in še nekaj primesi. Iz tega je narejena majhna kroglica, ki jo vtakneš v uho. Med vlakni je namreč sila malo prostora, da jih stresajo le majhni valovi. Večji je ropot, bolj se vlakenca stiskajo in valovanje, ki ga povzroča ropot, ne pride do bobniča, pač pa slišiš vsako govorjenje in celo šepetanje.

ZAKAJ SE MORSKA GLADINA DVIGA

Že dolgo je tega, odkar je znanost ugotovila, da se je morska gladina po ledenih dobah zelo dvignila zaradi topljenja ledenikov in ledu na kopnem. Nasprotno pa so v času, ko so ledene dobe nastajale, morja usihala. Razlika v ravni morske gladine je znašala tudi do 100 metrov.

Zadnja proučevanja znanstvenikov pa so dokazala, da se raven morja dviga predvsem zaradi rečnih naplavin. Izračunali so, da je v morju, ki pokriva 321 milijonov kvadratnih kilometrov zemeljske površine, okoli 2000 kubičnih kilometrov usedlin. Po izračunih znanstvenikov se je morska raven zaradi usedlin v 7000 milijonih letih dvignila za 2800 metrov.

Ribja olja brez vonja

V Nemčiji je začela neka kemična tovarna ribja olja tako predelavati, da izgube neprijeten duh in okus. Očiščeno olje bodo v glavnem uporabljali za proizvodnjo margarine in ribjih konserv, saj je za 75 % cenejše kakor olivno olje.

Na nov način predelujejo ribje olje že tudi na Danskem, Norveškem, Angleškem in na Islandu.

S helikopterji na kite

Lov na kite je že od nekdaj razburljiv. Toda časi se spreminjajo. Nikjer več ne srečaš okornih lesenih ladij in kitolovcev z ročnimi harpunami. Ladje in oprema za lov na kite se vedno bolj izpopolnjujejo. Tako izgublja ta lov romantičnost, postaja pa vedno bolj udoben in uspešen.

Norveška in agleška kitolovska podjetja vse bolj uporabljajo pri lovu helikopterje, s pomočjo katerih je lov na kite vse uspešnejši in seveda lažji. Kitolovska odprava ima danes večjo ladjo, nekaj desetin manjših ladij, ki love v 80 do 160 kilometrov širokem krogu. Helikopterji po radiu obveščajo lovce, kje so kiti in iz zraka vodijo lov. Razen tega uspešno zasledujejo ranjene kite.

MORDA ŠE NISI VEDEL

Dieselmotor pritlikavec porabi 0,8 l na 100 km

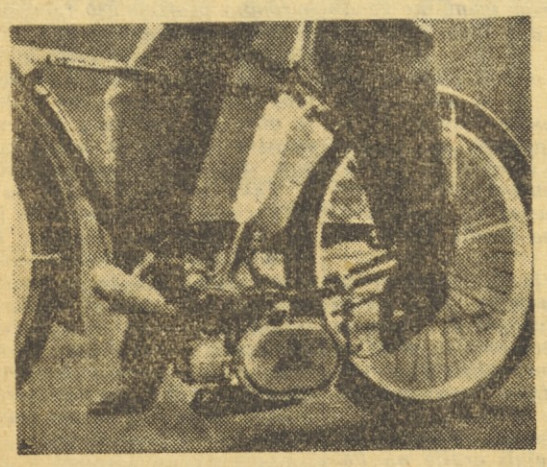

Takle motorček, kot ga vidite na sliki, porabi le 0,8 litra petroleja na 100 km pri največji hitrosti 32 km na uro. Motorček je zelo lahak, saj tehta komaj 5 kg in razvija moč 0,75 KS. V resnici je tako majhen, da ga le s težavo opazimo, če gledamo s strani pogonskega zobnika za verigo. Na okvir poljubnega kolesa ga lahko pritrdimo v 15 minutah. Vžigalnega sistema nima. Poženemo ga z nekaj vrtljaji pedala. Čim se kolo ustavi, se ustavi tudi motor. Hitrost reguliramo z ročaji na vodilu. Takega motorčka bi bili prav gotovo veseli vsi naši kolesarji. Morda se bo katero izmed naših podjetij spomnilo in odkupilo licenco ter pričelo proizvajati take motorčke tudi pri nas?

Kako namestimo stekleni pokrovček pri uri

Če nam je padlo steklo z ure, si pomagamo takole: Steklo spravimo za nekaj časa v hladilnik ali na kos ledu, kjer se skrči. Nato vstavimo steklo v pokrovček, uro pa pustimo nekaj časa na višji temperaturi. Steklo se raztegne in trdno vpne v pokrovček.

Keramični »prtički« za sušenje svečk

Eksplozivni motorji delujejo tudi v najbolj vlažnih pogojih, če zaščitimo svečke s keramično patrono, prevlečeno s kavčukom. Patrona vsrka vso vlago, ki prodre pod kavčuk, toplota motorja pa jo posuši. Take svečne pokrovčke priporočajo predvsem za obalne pokrajine, kjer megla in zračna vlaga pogostokrat povzročita kratek stik v vžigalnem sistemu motorja.

Tesnilni ovratnik proti uhajanju plinov in za spajanje cevi

Z novim modelom dvodelnega tesnilnega ovratnika, ki ga montiramo na pokvarjeno cev, preprečimo uhajanje vode, olja ali pare. Štirje vijaki ob straneh preprečujejo, da bi uhajala voda ali plin iz cevi, da na ceveh ne bi bilo treba rezati navojev. Izdelujejo ga v dveh tipih: prvi v obliki zvonca — ta služi pri spajanju, drugi, cilindričen, pa za tesnenje vzdolž cevi.

Fluorescenčne svetilke odvračajo mrčes

Po svetu so prišle v prodajo fluorescenčne svetilke rumene barve, ki oddajajo valove takih dolžin, ki so zoprne mrčesu in žuželkam. Te uporabljajo zlasti za cestno razsvetljavo, na petrolejskih poljih, na črpalnih postajah in na igriščih. Cevi so prav takšne kot tiste pri navadnih fluorescenčnih svetilkah.

Zaviralni boben, ki se hitro ohladi

Zavore lahko vzdrže mnogo dlje, če namestimo nanje ožlebljeni pas, kakršnega vidimo na sliki. Po teh žlebičkih se toplota pri zaviranju zelo hitro porazgubi. Trajnost bobna pa se početveri. Takšne zavore so posebno primerne za kamione, avtobuse in ostala velika vozila. Če bobne iz litine zamenjamo z bobni iz specialnega jekla, se trajnost pošesteri.

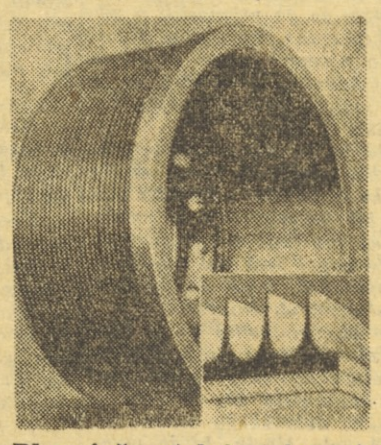

Plavajoč vrtalni stolp vrta do 6000 metrov globoko

Štirinadstropen splav nosi ogromen vrtalni stolp, ki vrta do 6000 m v globino. Konstruktorji trdijo, da je ta stolp najmočnejši na svetu. Strojnica ima stroje, ki dajejo skupaj do 5000 kW. Sveder bodo uporabili pri prebijanju podmorskih petrolejskih vrelcev.

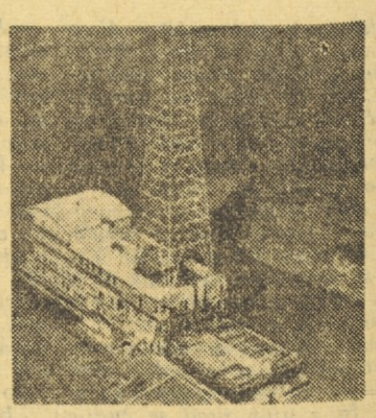

Vrtljiv obešalnik za čevlje

Večkrat sami ne vemo, kam bi položili čevlje, ki smo jih nosili čez dan. Slika nam kaže vrtljiv obešalnik, napravljen iz žice, ki ga lahko postavimo v omaro ali kamorkoli, saj zavzema le malo prostora. Ima 48 cm premera, visok je pa 25 cm. Nanj lahko obesimo 6 parov čevljev.

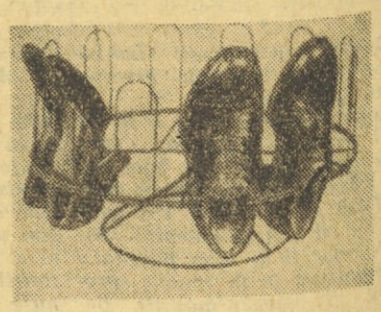

OBSTAL SEM PRED SLIKO „DELO V VROČINI“

Mladi slikar Jaka Torkar je s svojim platnom napravil najmočnejši vtis na obiskovalce Dolikovega kotička na jeseniški razstavi

»Dolik«, likovna sekcija »Svobode« na Jesenicah, združuje krog jeseniških slikarjev, večinoma delavcev in uslužbencev jeseniške železarne, že od osvoboditve dalje. Na vsaki razstavi, ki jo je priredil ta krožek, sem spoznal, kako globoko se je v mnogih jeseniških delavcih zakorenila ljubezen do likovne umetnosti in koliko delavcev in uslužbencev izrabi prosti čas s slikarstvom. Marsikdo med njimi ne zaostaja nad povprečjem sodobne slovenske likovne umetnosti, po sodobni tematiki pa jo celo prekaša. To so pokazala tudi razstavljena dela v Dolikovem kotičku na razstavi, ob jubileju železarne in ob praznovanju občinskega praznika na Jesenicah. Razstavljali so stari jeseniški znanci Krajcar, Tomazin, Gasar, Markež, Kravanja, Lampič. dr. Močnik in drugi, med njimi pa je največji vtis na obiskovalce napravil mladi slikar Jaka Torkar s platnom »Delo v vročini«. Slika bi bila lahko v čast vsaki likovni razstavi v Sloveniji in bi ne delala nobene sramote že priznanim imenom. Prerokovati sicer nočem, vendar mislim, da bodo v mladem Jaki Torkarju Jesenice našle slikarja večjega formata, saj na razstavi izstopa tako vidno, da se mora človek nehote ustaviti pred njegovim delom.

»Delo v vročini« je dovršeno ubrana kompozicija skupine petih delavcev pri delu v valjarni tanke pločevine. Iz nje diha ves napor dela, kar je slikar podčrtal s počivajočim, utrujenim delavcem, sedečim na klopi pred valjčno progo, medtem ko se ostali borijo z razbeljeno pločevino. Delo izraža dinamiko ljudi in ognja, ki kar žge s slike in poje o ljudeh, ki s težkim delom in v znoju ustvarjajo blaginjo sebi in skupnosti. Z velikim občutjem za mero je mladi slikar ustvaril resnično podobo današnjega javorniškega valjavca.

Ta njegova slika me je tako pretresla, da sem se večkrat vračal k njej in sem o tem platnu govoril z vsakomur, ki sem ga te dni srečal. Hotel sem, da bi si vsakdo ogledal to delo in občutil ob njem isto lepoto, kakor sem jo jaz. Svojim znancem nisem odkril nič novega. Vsi so si delo že ogledali, mnogi že po večkrat, in ga občudovali. Marsikdo je dejal. da bi to sliko rad imel doma. Zato bi bilo prav, da bi jo odkupil novoustanovljeni Tehnični muzej na Jesenicah in z njo obogatil bodoči novi oddelek, ki bo prikazoval povojni razvoj gospodarstva in delavskega samoupravljanja na Jesenicah. Tako se bomo jeseniški ljudje lahko večkrat vračali k tej resnični umetnini.

Jaka Torkar je še mlad slikar. Očeta so mu ubili Nemci, mater in njega pa izselili v neko taborišče v Nemčiji. Takrat je bil Jaka še otrok in vendar ga je že gnalo, da je slikal ljudi in podobe iz taborišča. Po vojni niso opazili njegovega daru in so ga vpisali v Metalurško šolo na Jesenicah, pozneje pa se je vpisal na Šolo za umetno obrt v Ljubljani, kjer je bil med najboljšimi učenci. To mu je omogočilo, da se je pred dvema letoma vpisal na Akademijo za upodabljajočo umetnost v Ljubljani. Prepričani smo, da jo bo z uspehom dovršil in da nam bo v bodoče ustvaril še marsikaj lepega in pomembnega, ne samo za Jesenice, ampak za vso našo domovino. Slika »Delo v vročini« nam da to slutiti.

MK

PRED PROSLAVO NA OSTROŽNEM

Šoštanjska »Svoboda« bo prirejala partizanske mitinge

Šoštanjski svobodaši so se odločili, da bodo pred velikim partizanskim slavjem na Ostrožnem organizirali nekaj kulturnih skupin, ki bodo prirejale partizanske mitinge po okoliških vaseh. S partizansko pesmijo in živo besedo bodo pri ljudeh budili spomine na slavne dni ljudske revolucije in narodno osvobodilnega boja.

Za nas ni mrtve sezone

Nastopilo je poletje — čas, ko so vsa poklicna gledališča zaprta. Ni sezone. Ta se začne šele na jesen.

V naših društvih pa je tako, kot da je še vedno sezona. Gostujejo, prirejajo koncerte in predstave, in to ne le s čez zimo naštudiranim programom, marveč celo z novimi, ki so se jih »izven sezone« naučili. Naj povem le nekaj primerov tudi za zgled tistim, ki še čakajo na sezono.

Nosilec zmagovalnega prapora v tekmovanju kulturnoprosvetnih društev jeseniškega okraja »Svoboda Tomaž Godec« v Bohinjski Bistrici je nastopila s Cankarjevim »Kraljem na Betajnovi«, zdaj pa študirajo delo: »Inšpektor na obisku«. Uprizarjajo še veseloigro »Draga Ruth«, komedijo »Utopljenec« in Jurčičevega »Desetega brata«. Poleg tega prirejajo pevske koncerte, literarne večere, lutkovna sekcija nastopa z »Rdečo kapico«, Ljudska univerza pa prireja poučna predavanja.

Tudi svobodaši v Prevaljah so zelo delavni. Imajo kar dve igralski skupini, od katerih gostuje prva z dramo »Morje«, druga pa s komedijo »Namišljeni bolnik«. Gostovali so v Ravnah in v Mežici. Pevski zbor je priredil ob koncu julija samostojen koncert. V Radečah študirajo deli: »Celjski grofje« in »Draga Ruth«. »Svoboda« v Stražišču je nastopila konec julija v Kranju z »Mirandolino« itd. Prav zares, za nas ni »mrtve« sezone.

K. Z.

Lurger Herman: Novice. — Tudi fotografija je del umetniške tvornosti. Fotograf-umetnik se kaže v izbiri motiva in obdelavi slike

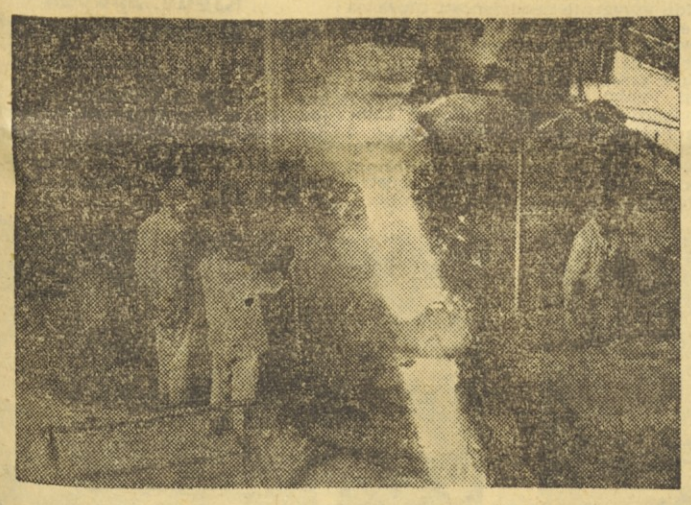

Foto Slavko Smolej: Iz plavža vre

Miha Klinar:

Jeseniški preludij

Napolnili ste moje srcé
s pesmijo,
težko kakor jeklo
in pekočo kakor taleča se ruda;
prebodite me — plavž,
da izlijem žareči šarž.

Prebodite, plavžarji, plavž!
Pretalil me je ogenj
in nestrpen čakam,
da bruhnem skozi odprtino
goreči železni potok
in zažarim pred vašimi očmi
v sproščenem sijaju.
S svojim žarom bom razbil temo
in poljubil skale Možaklje,
pobožal smrekove gozdove,
objel našo ozko dolino
in v vas, plavžarji,
ugledal svoj obraz
in — domovino...

NI NAM ŽAL TRUDA

da bo dom vreden imena „Dom Svobode“

Zlasti letos po II. kongresu »Svobod« si vsa naša kulturno prosvetna društva prizadevajo, da bi prišla do svojih prostorov, ali pa da si urede celo dom. Poglejmo si, kako je s to zadevo v Bistri, kraju ob jugozahodnem robu Ljubljanskega barja!

Že leta 1946. si je mladina iz starega rastlinjaka z udarniškim delom zgradila svoj kulturni dom. Ta dom je služil svojemu namenu vse do 1948. leta. Potem je kulturno delo zaspalo, v dom so prišle frontne brigade. Inventar se je porazgubil, dom je precej propadel. No, ko je odbor sindikalne podružnice lesnih delavcev 1951. leta postal pobudnik kulturno prosvetnega življenja v tem kraju, so dom s prostovoljnim delom in nabranim materialom spet popravili. Z ustanovitvijo »Svobode« pa je dobilo kulturnoprosvetno življenje nov polet.

Pokazalo se je, da so ubrali pravo pot. Doslej razkropljeni člani sindikalnih podružnic so družno prijeli za delo v »Svobodi«, kar je rodilo bogate sadove na kulturnem, političnem in organizacijskem polju. Najbolj pa so si prizadevali, da bi dom do kraja uredili. Zbrali so material, spet zavihali rokave, si uredili dvorano, oder ter knjižnico in garderobo. Del inventarja in celotno knjižno zbirko so prevzeli od sindikalne podružnice gozdnih delavcev, ki se je medtem razformirala.

Seveda dom še ni do kraja urejen. Stavba je še v surovem stanju, nima higienskih naprav, streho je treba popraviti, skratka, dosti stvari je še, ki bi jih bilo treba urediti. Teh pa so se letos lotili. Rešeno tudi še ni vprašanje lastništva doma, dom namreč upravlja Gozdno gospodarstvo. Bivša podružnica sindikata gozdnih delavcev ni imela, pa tudi društvo »Svoboda« nima sklenjene najemne pogodbe. Najprirodneje bi bilo, če bi prešel dom v upravo »Svobode«, saj je z dosedanjim delom že opravičila svoj obstoj. Postala je žarišče kulturnoprosvetnega dela na vsem področju od Vrhnike do Borovnice.

Prepričani smo, da bodo organi delavskega upravljanja Gozdnega gospodarstva Ljubljana, oziroma v Bistri, razumeli željo bistriških svobodašev in jim ustregli. Le-ti pa se zavezujejo, da bodo zastavili vse sile, da bo dom vreden imena »Dom Svobode Bistra«.

Z NAŠEGA FILMSKEGA PLATNA

„RIO ESCONDIDO“

Verjetno ni slučaj, da so film »Rio Escondido« ustvarili umetniki, ki so povzdignili mehiški film do te izredne popolnosti, veljave in pomembnosti, kot jo sedaj v svetu uživa. Morda ni slučaj, pravim, da je »Rio Escondido« delo filmskih ustvarjalcev: Emilia Fernandeza, ki je režiser tega filma, snemalca Gabriela Figueroa in igralcev Marie Felix, Columbie Dominguez ter Pedra Armendariza, brez katerih si skoraj ne bi mogli predstavljati teh izrednih umetnin, ki jim pravimo mehiški filmi. Kajti v filmu, ki ga sedaj gledamo, je izraženo, pa naj bo v sliki ali besedi, vse tisto, zaradi česar je mehiški film film to, kar je, nekaj svojskega, izrednega, globokega in lepega: težki oblaki nad kamnito pokrajino brez vode, ožgano v soncu, z njenimi skrivenčenimi in posušenimi drevesi in polporušene kamnite hiše in seveda — njeni ljudje, mehiško ljudstvo; preprosti in trpeči, plemeniti in strastni, ponosni in do samopozabe predani mehiški človek. In tisto, kar se je v naših časopisnih ocenah filma »Rio Escondido« imenovalo patetika, je v resnici Mehika in njeno ljudstvo ter ljubezen in hvaležnost ustvarjalcev filma do ljudi, ki z največjim žrtvovanjem ustvarjajo ponosno, napredno in močno Mehiko.

Vse to so položili v besede in dejanja mlade mehiške učiteljice, ki ji je narodna revolucija in bleščeči liki njenih borcev dala moč, da je v svoji ljubezni in predanosti do zapuščenega in izkoriščanega ljudstva zmogla nadčloveške napore v borbi proti nevednosti, strahu in veleposestniškemu strahovanju ter besnenju. Njena požrtvovalnost in strastna predanost — vendar ne strastna v pokvarjenem hollywoodskem smislu eksotičnosti, ampak neposredna in elementarna strastna predanost mladega revolucionarja — je plod spoznanja o moči, plemenitosti in pomembnosti žrtve, ki jo terja napredek.

Za evropskega človeka, navajenega najskritejših, najbolj prefinjenih in najbolj zapletenih posegov v duševnost ter psiholoških analiz v filmu, so preprosta, neposredna in v nam tujem izbruhu razodeta elementarna čustva, ki si najdejo izraza v besedah, jeziku, temu čustvovanju najbližjem — nenaravna ali vsaj pretirana, odrska ali celo patetična. Ni dovolj, če pri ocenjevanju tega filma, v katerem so se nam razkrili Mehikanci morda najbolj od vseh dosedanjih filmov, vzamemo v obzir za razumevanje samo zemljepisno oddaljenost, ampak zlasti razliko v zgodovinskem, družbenem in kulturnem, predvsem pa v narodnostnem razvoju. Vendar, če se spomnimo naše nedavne revolucionarne preteklosti, nam je film »Rio Escondido« in njen osrednji lik — učiteljica Rosaura — mnogo bližji in razumljivejši, saj jih je bilo mnogo, ki so ji podobni in enakovredni, ne samo v predanosti in pogumu, ampak tudi v čustvovanju in veri. Tako predstavlja ta film, ki se je visoko dvignil nad obilico povprečnih in celo podpovprečnih filmskih proizvodov, ki tvorijo sedaj naše kinoprograme, za nas ne le pomembno umetniško doživetje, temveč veliko moralno in vzgojno vrednost.

V. T.

NA RAVNAH SO SI POSTAVILI GIMNAZIJO

Naša je in naših otrok

Kdor pozna zgodovino Mežiške doline, se ne bo malo začudil velikemu poletu in uspehom, ki jih srečaš skoraj na slehernem koraku. Spreminja se okolica in ljudje z njo. Kronist bo komaj utegnil zapisati vse, kar se je zgodilo v teh nekaj letih po osvoboditvi.

Ustvarjalna sila delovnega človeka je kakor povodenj planila na dan. Razširili so obrate jeklarne in velike stanovanjske hiše rastejo kakor gobe po dežju. Delavci so postali gospodarji.

Kmalu so spoznali, da je premalo, če imaš samo pridne roke. Za dobro upravljanje je treba mnogo znanja.

Zasedali so ravenski železarji. Sklenili so: za popravilo graščine, kjer bomo imeli popolno gimnazijo — poldrug milijon dinarjev. Namenjena bo delavcem, njihovim otrokom in otrokom bajtarjev, da bodo znali še bolje upravljati tovarne, rudnike in svojo komuno, kot jih znamo mi. Tako so se dogovorili in na stotine delovnih rok je delalo vsak mesec po eno nedeljo za gimnazijo. Ta v gradu je bila odprta do I. koroškega festivala.

Toda kmalu se je izkazalo, da so prostori za tolikšno kopico otrok pretesni. Misliti so začeli na gradnjo novega gimnazijskega poslopja. Rečeno — storjeno. Prežihov Voranc, Ivan Kokal, Karel Dobršek, Ivartnik, rudarji in železarji — vse je delalo za novo gimnazijo. In mladina! Trojne počitnice je ostala na gradbišču. Ko je na jesen 1949 delo obtičalo, so šli mladinci kopat in betonirat v blatu, mrazu, ponoči ob reflektorjih! S krvavimi žulji na rokah so vozili samokolnice.

K osmošolki Tiniki je stopil direktor gimnazije dr. Sušnik. Polno žuljev je imela na rokah. Svetoval ji je, naj gre k zdravniku in se nekaj dni odpočije. Tinika je odmajala z glavo: »Ostala bom. Postati hočem udarnica...« Takih mladincev je bilo nešteto. Kdo bi jih preštel! Od sto abiturientov ni bilo nobenega, ki ne bi delal na gradbišču. Z mladino so delali knojevci, ljudska milica, železarji iz Raven, mežiški rudarji, člani Okrajnega in krajevnega ljudskega odbora, lovci, gasilci, borci.

Teža vsega bremena in skrbi je bila seveda na okraju. Zrasla je gimnazija, vredna več kot 50 milijonov. Vseh 17 oddelkov gimnazije je že v njej. Študijska knjižnica pa zaseda s svojimi 20 tisoč knjigami grajske prostore. Tudi delavski muzej, ki bo prikazoval zgodovinski razvoj mežiške doline, je dobil tam prostor. Gimnaziji so dali ime »Gimnazija samorastnikov«.

Ljudje ji pravijo »naša«. In kadar to rečejo, je kri v njihovi besedi. Če potrebuje gimnazija pomoči, se obrne na delavce. Nikdar zastonj! »Gimnazija je naša in treba ji je pomagati.«

Ko se bodo letos zbrali ljudje 27. septembra na koroški festival, bodo graditelji gimnazije ponosno pokazali na sad svojih pridnih rok in delavske »Svobode« bodo dale temu dogodku svečani videz.

Mojca

Petdeset milijonov za najstarejšo knjigo na svetu

Se pred nekaj leti so imeli Guttenbergovo Biblijo za najstarejšo knjigo na svetu. Zadnja leta pa so ugotovili, da je Guttenberg pol leta pred Biblijo natisnil »Misal z Konstance« in da je torej Misal najstarejša tiskana knjiga. V tej knjigi so črke veliko manj popolne kakor v Biblji; zato znanstveniki ne dvomijo v njen primat. Amerikanci — lovci na kulturne redkosti — so si hoteli Misal za vsako ceno zagrabiti. Neka newyorška knjižnica je dala lastniku te knjige, samostanu v Friborgu 100 000 dolarjev zanjo; v našem denarju je plačalo torej okoli petdeset milijonov dinarjev za Misal.

RAZDELJENA JE POMOČ

društvom, ki so jih prizadele zadnje poplave

Komisija za razdeljevanje pomoči iz sklada za poplavljence v celjskem in drugih okrajih, ki so ga zbrali sindikati in delovni kolektivi, je začela z delom. Razdeljevanje pomoči posameznim prizadetim poplavljencem je še v teku. Zato bomo o podrobnostih pisali v eni izmed naslednjih številk našega lista. Dokončno pa je že dodeljena pomoč posameznim društvom »Svobod« in drugim društvom, ki jim je voda poškodovala prostore, knjige ali drugo opremo.

Glede na ugotovljeno škodo je komisija odločila, da dobijo posamezna društva pomoč v tehle zneskih: »Svoboda« Celje 1 milijon dinarjev, »Svoboda« Griže 150.000 din, športno društvo »Železničar« Celje 200.000 din, sindikalno kulturno-umetniško društvo »Prešeren« Celje 100.000 din, Strelska družina Celje 100.000 din, »Partizan« Gaberje-Celje 100.000 dinarjev, »Partizan« Celje 150.000 dinarjev, športno društvo »Kladivar« Celje 100.000 din in Nogometni klub Celje 100.000 din pomoči.

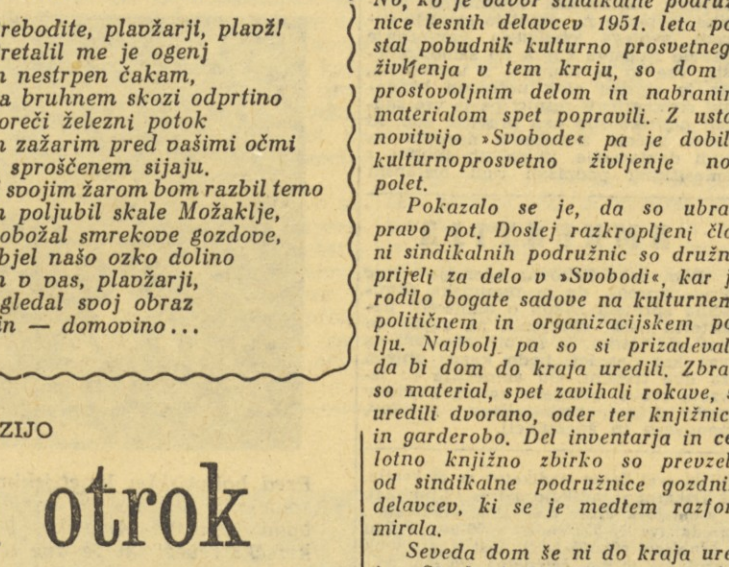

Prizor iz filma: »Rio Escondido«

V Dubrovniku so odprli stalno razstavo jugoslovanske likovne umetnosti

V dubrovniški arhitektonsko zelo zanimivi Umetniški galeriji so prvega julija odprli stalno razstavo jugoslovanske likovne umetnosti. V razstavnih prostorih trinadstropne stavbe je razstavljenih okoli 170 slik in 63 kipov. Razstava nazorno prikazuje plodovito in pestro umetniško ustvarjalnost naših narodov.

ŠE ENA RANA FRANCOSKEGA IMPERIJA

V MAROKU VRE

Demonstracije in stavke po vsem Maroku. — Veliko število žrtev. — Nasilje v deželi. — Zakaj so se reforme francoske vlade ustavile pred vrati Maroka. — Ali je Maroko res še nezrel za avtonomijo?

Po Maroku odmevajo streli. Neke tuje tiskovne agencije pišejo o »neredih«, toda to niso več neredi. To je ogorčen odpor zasužnjenega ljudstva, to je zahteva, naj Francozi zapuste Maroko in dovolijo maroškemu ljudstvu svobodno življenje.

Mendés-France je umiril nacionalistične težnje Tunisa, a s tem je še bolj vznemiril Maroko, severnoafriško deželo, ki se je v zadnjih letih spremenila v nosilca zahodno-strateškega letalstva. Reforme francoskega ministrskega predsednika so ostale pred vrati Maroka, in na pravične težnje maroškega ljudstva po neodvisnosti — odgovarjajo s pendreki.

Po zadnjih dogodkih v Tunisu maroški nacionalisti še bolj globoko občutijo svoj poraz in nepravičnost kolonialnega režima. Tunis je bil signal za nadaljevanje boja, klic, ki je povzročil obupni odpor, individualni teror in množične demonstracije. V Fezu in Petit-Jeanu je bilo ubitih 28 Marokancev. V Port-Liauteyu je obležalo sedem ljudi. V Casablanci dva. Demonstranti razgrajajo po ulicah, zažigajo avtomobile, francoska podjetja, trgovine, pisarne itd. Nemogoče je ugotoviti koliko je žrtev, zakaj nacionalisti odnašajo s seboj ubite in ranjene.

Francozi zapirajo voditelje nacionalnega gibanja. Po demonstracijah v Port Liauteyu so zaprli 14 voditeljev Istiklala. Pariz trdi, da Maroko še ni zrel za neodvisnost, da Istiklal nima političnih izkušenj, da je to dežela, ki se šele uči hoditi. Predsednik francoske vlade je pred dvema mesecema dejal, da ima tudi za Maroko pripravljene neke reforme, a danes molči. Radikal-socialisti, ki niso radikali in niti socialisti, ampak stranka poslovnih ljudi že vnaprej grozijo vsaki napredni akciji v Maroku.

V Maroku ima Francija močnejše pozicije kot v Tunisu. Francozi so popolni gospodarji v lokalnih organih oblasti in v parlamentu. Podpirajo jih korumpirani veletrgovci, zlasti na jugu. V svojih rokah drže pašo El Glaudija. Zato se jim nikakor ne mudi z reformami in zato uporabljajo pendreke in puške proti ogorčenemu ljudstvu.

Tuje tiskovne agencije trde, da so se na ulicah maroških mest spopadli pristaši preganjanega sultana Sidi Mohameda ben Jusufa in pristaši Francozov ter novega profrancosko usmerjenega sultana, Sidi Mohameda ben Arafa.

To pa je precej enostransko tolmačenje dogodkov. Res sta imeni obeh sultanov večkrat zapleteni v poulične boje, toda z enim ravnajo kot s francoskim pajdašem, z enim pa kot s prijateljem Maroka. Ne gre za sultane, gre za neodvisnost. To je bistvo, in zaradi tega umirajo Marokanci na ulicah svojih mest, zaradi tega se borijo, demonstrirajo in stavkajo, zaradi tega je Maroko v zadnjih dneh tako zelo ogorčen.

Trde, da na Japonskem ni več sledov zadnje vojne. Hiše so popravljene in tovarne tudi... A ljudje? Za mnoge Japonce, ki so med vojno izgubili svoje zdravje, za vojne sirote in invalide nihče ne skrbi — Tile invalidi takole služijo kruh zase in za svoje tovariše

LABURISTIČNA DELEGACIJA JE ODPOTOVALA V SOVJETSKO ZVEZO, NA KITAJSKO IN JAPONSKO

VELIKO POPOTOVANJE

Laburistični prvaki bodo prebili dva dni v Moskvi, tri tedne na Kitajskem in dva dni v Tokiu.

Delegacija angleških laburistov, ki jo vodi šef laburistične stranke in nekdanji predsednik angleške vlade Attlee, je v ponedeljek odpotovala iz Londona na obisk v Sovjetsko zvezo, na Kitajsko in Japonsko.

Razen Attleeja so v delegaciji tudi: voditelj levega krila laburistične stranke Bevan, sedanji predsednik stranke Burke, generalni sekretar Phillips, trije sindikalni prvaki in minister nekdanje laburistične vlade Summerskill. To je najbolj reprezentativna delegacija, kar jih je kdaj poslala v tujino laburistična stranka.

Delegacija potuje preko Stockholma in Helsinkov do Moskve, kjer bo ostala dva dni. Pričakujejo, da jo bo sprejel tudi predsednik sovjetske vlade Malenkov. Nato bo odpotovala na Kitajsko, kjer se bo po mnenju londonskih političnih krogov razgovarjala o izgledih angleško kitajske trgovine, o sprejemu Kitajske v Organizacijo združenih narodov in o splošnem položaju v Aziji.

Po tritedenskem bivanju na Kitajskem bodo laburistični prvaki odpotovali v Hong Kong, nato pa v Tokio. Na Japonskem bodo ostali dva do tri dni, kot gostje japonskih socialistov.

IZ ZAHODNE NEMČIJE

STAVKA KOVINARJEV

Na Bavarskem stavka 200.000 kovinarjev iz 600 tovarn. Sindikati, ki so organizirali to veliko stavko, zahtevajo, naj delodajalci zvišajo nizke delavske mezde.

Doslej je že nekaj podjetij, ki zaposlujejo približno 20.000 delavcev, sprejelo zahteve kovinarskega sindikata. Mezde bodo zvišali za 12 pfenigov na uro.

V Ingolstadtu je avtomobil tovarne »Auto Union« zavozil med stavkajoče delavce, ki so stali pred tovarno, z namenom, da bi jih razgnal. Ranjenih je bilo nekaj delavcev.

DEMONSTRACIJE V SREDNJEM IN JUŽNEM VIETNAMU

PROTI BAO DAJU

Čeprav se Bao Dajeva vietnamska vlada zelo trudi, da bi preselila v Južni Vietnam čim več ljudi iz delte Rdeče reke, vendar se je doslej prijavilo za evakuacijo le 16.728 ljudi. In samo v Hanoju živi 340.000 prebivalcev.

Medtem ko je na fronti zavladalo zatišje in ko so poveljniki vseh indokitajskih osvobodilnih armad podpisali premirje, pa v Srednjem in Južnem Vietnamu demonstrirajo tisoči in tisoči proti francoskemu kolonializmu in Bao Daju. Pri demonstracijah v Srednjem Vietnamu je bilo ubitih 20 ljudi, veliko žrtev pa so terjale tudi demonstracije v Južnem Vietnamu.

Le malo Vietnamcev je nasedlo Bao Dajevim ljudem, ki hočejo odpeljati iz ustja Rdeče reke čim več ljudi v Južni Vietnam in tako združiti v enem delu Vietnama vse svoje pristaše. Vietnamci vedo, kdo so prijatelji njihove svobode in kdo sovražniki

SPOR MED DESNICO IN LEVICO V ITALIJANSKI VLADNI KOALICIJI

TRENJA V RIMU

Italijanska vlada razpravlja o razširitvi agrarne reforme. — Klerikalni desničarji in liberalci nasprotujejo novi razlastitvi veleposestniških zemljišč. — Fanfani zahteva izvajanje socialnega programa vlade.

Italijanska vlada razpravlja o predlogu za razširitev in izpopolnitev agrarne reforme. Kakor kaže, se bodo težko sporazumeli o tem vprašanju, ker se klerikalni desničarji in liberalci odločno upirajo razširitvi agrarne reforme in novi razlastitvi zemljišč.

Novo izvoljeno vodstvo demokrščanske stranke je pod predsedstvom Fanfanija predložilo vladi spomenico, v kateri zahteva, naj vlada čimprej uresniči socialne ukrepe, ki so določeni v vladnem programu. To svojo zahtevo utemeljujejo s socialno-ekonomskim položajem v deželi, ter naglašajo, da bi uresničenje socialnih ukrepov oslabilo vpliv levičarskih strank. Stališče vodstva demokrščanske stranke bo, po mišljenju političnih opazovalcev, pomagalo vladi zlomiti odpor klerikalnih desničarjev in liberalcev proti socialnim reformam.

IZ SIRIJE

VOLITVE BODO BOJKOTIRALI

Sirijska Narodna stranka, ki ima večino v sedanjem parlamentu, je objavila poročilo, v katerem obtožuje armado, da se vmešava v politično življenje države in da skuša vplivati na rezultat bližnjih splošnih volitev v Siriji. Poročilo so objavili zaradi tega, da bi objasnili sklep svoje stranke, ki namerava bojkotirati bližnje parlamentarne volitve.

KOMUNISTIČNO PARTIJO SO PREPOVEDALI

V Karačiju, glavnem mestu Pakistana, so prepovedali delovanje komunistični partiji. Nekaj ur po prepovedi so zaprli veliko število vidnih komunističnih voditeljev.

Pričakujejo, da bodo v kratkem prepovedali komunistom delovanje tudi v Lahoreju, središču komunistične dejavnosti v Pakistanu.

FRANCOSKIH KOLONIJ V INDIJI NI VEČ

Predstavniki Indije in Francije so dosegli sporazum o bodočnosti francoskih posesti v Indiji. Pravzaprav so se pogajali le o usodi Pondicheryja in Karikala, zakaj Indija je že priključila Mahe in Yanoon k svojemu nacionalnemu ozemlju. Na razmeroma kratkih pogajanjih so sklenili, da se bodo Francozi umaknili iz Indije. Pričakujejo, da bo sporazum objavljen že v tem tednu. Ozemlje pa bi priključili k Indiji v roku treh do štirih tednov.

Tako se je uspešno končala dolgoletna, uporna borba indijskega ljudstva, ki je živelo pod francoskim kolonialnim jarmom, borba za osvoboditev in priključitev tega ozemlja k Indiji.

Krvav spopad med študenti in policijo

Med velikimi demonstracijami študentov v indijskem mestu Indore je bilo ranjenih 75 študentov in policajev. Študenti so zahtevali, naj oblasti ponovno odpro univerzo, ki so jo zaprle po nedavnih nemirih. Policaji so študente napadli in prišlo je do resnega spopada. Aretirali so okoli 80 študentov.

LABURISTI OBSOJAJO STALIŠČE BRITANSKE VLADE DO CIPRA

Politika sile

Laburistični poslanec Brockway se zavzema za priključitev Cipra h Grčiji. — Grčija zahteva, naj o usodi tega otoka razpravlja letošnje zasedanje Generalne skupščine Organizacije združenih narodov.

Laburistični poslanec Brockway, ki je predsednik britanskega gibanja za osvoboditev kolonij, je objavil spomenico, v kateri ostro napada stališče britanske vlade do Cipra, ter ga označuje kot »politiko sile nad pravico«. V spomenici je med drugim rečeno: »Britanska kolonialna politika je padla na najnižjo stopnjo zaradi svojega ciničnega zavračanja pravic ljudstva Cipra do samostojnosti. Vse to je storjeno z izgovorom, da je ciprski otok potreben britanski strategiji. V resnici pa je vse skupaj politika sile nad pravico, sile, ki tepta načela Združenih narodov in tudi deklaracije, ki so jih skupno z ameriškimi podpisali tudi britanski državniki.« Po mnenju avtorja spomenice je obljubljena in pripravljena ustava za Ciper samo novo ponižanje za prebivalstvo tega otoka.

Stalni predstavnik Grčije pri Organizaciji združenih narodov, Christian Palamos, je izjavil, da bo predložil uradno zahtevo grške vlade, naj pride vprašanje neodvisnosti Cipra na dnevni red letošnjega zasedanja Generalne skupščine Organizacije združenih narodov. Izjavil je tudi, da skuša grška vlada že pet let prepričati Veliko Britanijo, da so potrebne volitve na otoku Cipru, pri katerih naj bi ljudstvo samo odločilo o pripadnosti svojega otoka. Grški predstavnik je prepričan, da bi pri takih volitvah velika večina ljudstva zahtevala združitev Cipra z Grčijo.

AMNESTIJA

Romunska tiskovna agencija »Ager Pres« poroča, da je romunska skupščina sprejela zakon o amnestiji nekaterih oseb, obsojenih na zapor do pet let. Tistim, ki so bili obsojeni na več kot pet let, bodo kazen znižali za dve tretjini. Od amnestije so izvzete osebe, obsojene zaradi zločinov proti državi, razbojništev, požigov, poneverb in špekulacij.

DELAVCI KOHLERJEVE TOVARNE ŠE VEDNO STAVKAJO

Težave gospodov Kohlerjev

Že skoro štiri mesece stavkajo. — Družba samovoljno prekinila pogajanja. — Gospodje Kohlerji zagrizeno sovražijo delavsko gibanje.

Delavci Kohlerjeve tovarne v ameriškem mestu Sheboyganu še vedno stavkajo. Stavko so napovedali že dne 5. aprila (kmalu po tem smo o njej pisali tudi v našem listu), toda do danes, kljub dobri volji voditeljev Kongresa industrijskih organizacij (CIO), v katerega so vključeni Kohlerjevi delavci, še vedno niso mogli rešiti spora.

Pred nedavnim je Kohlerjeva družba že drugič samovoljno prekinila pogajanja s sindikalnimi voditelji. Kot vzrok je navedla »nasilje in vandalizem« stavkajočih. Obtožila je stavkajoče delavce, da so napadli dva stavkokaza, čeprav ni imela za to nobenih dokazov.

Kohlerjeva družba, ki zaposluje navadno 3500 delavcev, je zagrizen nasprotnik delavskega gibanja. To svoje sovraštvo je pokazala že večkrat. Leta 1934 je naročila policajem, naj napadejo stavkajoče in tako povzročila smrt dveh delavcev. Isto sovraštvo kaže tudi danes, ko se delavci borijo za svobodo sindikalnega delovanja, za boljše delovne pogoje in za zvišanje mezd.

Glasilo sindikatov Slovenije. Izdaja Republiški svet Zveze sindikatov za Slovenijo. Odgovorni urednik France Boštjančič. Tisk Tiskarne »Ljudske pravice« v Ljubljani. Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Čufarjeva ulica 1 — Dom sindikatov. Telefoni: uredništvo in uprava 32-031, uredništvo 32-538, uprava 30-046. Poštni predal 284. Račun pri Mestni hranilnici v Ljubljani 601-305-1-221. List izhaja vsak petek. Rokopisov ne vračamo. Mesečna naročnina 40 din, četrtletna 120 din, polletna 240 din, celoletna 480 din; posamezna številka 10 din.

Pred bolivijskim kmetijskim ministrstvom stoji spomenik Simona Bolivarja, bojevnika za svobodo Latinske Amerike. Pod njim se zbirajo kmečki reveži, ki že dve leti zaman čakajo na zemljo

Včasih se komu nasmehne sreča. Tem revežem se je. V rokah stiskajo zemljiške listine, ki so jim jih dali na kmetijskem ministrstvu. Postali so gospodarji zemlje, na kateri je stoletja tlačanil njihov rod

O K N O V S V E T

SINDIKALNA GIBANJA V AZIJSKIH DEŽELAH

Razen Japonske, Indije, Izraela in deloma tudi Indonezije, kjer so sindikalna gibanja dokaj razvita, skoraj ne moremo govoriti o močnejših sindikalnih organizacijah v Aziji. Predvsem zato, ker v gospodarsko zaostalih deželah ni močnega delavskega razreda, zlasti ne industrijskih delavcev. Razen tega je tudi razredna zavest majhna in brez tradicije. Profesionalni sindikalni voditelji so večinoma izobraženci. Za sindikalne organizacije v Aziji je značilna tudi razdrobljenost. In kar je morda tudi zelo važno: sindikati nimajo trdne materialne osnove. Organizirani delavci skoraj niti ne plačujejo sindikalne članarine, ker imajo zelo majhne dohodke. Tako so nekatere organizacije glede materialnih sredstev odvisne od podpore mednarodnih sindikalnih federacij. Zaradi velikega števila delavcev, ki so zaposleni v kmetijstvu, pa v teh deželah vendarle zapažamo močnejša gibanja kmetijskih delavcev, s katerimi sindikati sodelujejo, kljub nekaterim organizacijskim pomanjkljivostim.

*

V Indiji je več sindikalnih organizacij. Med njimi je najvažnejša INTUC (Nacionalni kongres sindikatov Indije), ki je povezana z vladno Kongresno stranko in ima nad 1,400.000 članov. Pod vplivom indijske socialistične stranke je okrog 535 avtonomnih sindikalnih organizacij (strokovnega ali industrijskega značaja), ki imajo skupaj nad 800.000 članov. Ti strokovni sindikati so — prav tako kot INTUC — včlanjeni v Mednarodno konfederacijo svobodnih sindikatov (MKSS). Pod vplivom komunistične stranke je Vseindijski kongres sindikatov s približno 800.000 člani; menijo pa, da je to število pretirano in v resnici znatno manjše. Ta organizacija je članica Svetovne sindikalne federacije.

Generalni svet japonskih sindikatov (v vodstvu prevladujejo levi socialisti) podpira sovjetsko mirovno kampanjo, v notranji politiki pa pogosto napada vlado. Ta organizacija ima 3,100.000 članov. Na Japonskem imajo tudi kominformistične sindikate, ki ostvarjajo politiko japonske komunistične partije.

Sindikati, ki so pod vplivom komunistične partije Burme, imajo približno 4000 članov. Socialistični Kongres sindikatov Burme pa šteje okrog 25.000 članov. Tudi na Ceylonu so številne sindikalne organizacije. Tako ima Vseceylonski kongres sindikatov okoli 48.000 članov, Kongres sindikatov Ceylona pa nad 140.000. Na Filipinih sta pomembnejši organizaciji Nacionalna zveza dela s približno 20.000 člani in Federacija svobodnih sinidkatov s 30.000 člani. Tudi v Siamu delujeta dve močnejši sindikalni organizaciji s po 50.000 člani. Obe sta članici Mednarodne konfederacije svobodnih sindikatov. Zveza sindikatov Malaje ima okrog 110.000 članov, ki so vključeni v 138 sindikalnih organizacij.

Tudi v Indoneziji je precej sindikalnih organizacij. Omenimo naj le dve: SOBRI in SOBSI. Pri prvi so v vodstvu socialisti in demokrati in vse kaže, da je povezana z delavsko organizacijo MURBA. Ima približno 50.000 članov in je včlanjena v Svetovno sindikalno federacijo. SOBSI je informbirojevska sindikalna organizacija, ki je prav tako članica Svetovne sindikalne federacije.

Razen teh azijskih sindikalnih organizacij je vsekakor treba omeniti tudi izraelski Histadrut, ki je splošna in enotna organizacija židovskih sindikatov. Včlanjena je v Mednarodno konfederacijo svobodnih sindikatov in ima nad 480.000 članov. V vodstvu te sindikalne organizacije so večinoma socialisti, čeprav je menda tudi nekaj prokominformovskih elementov. Za Histadrut velja pripomniti, da to ni le izključno sindikalna organizacija in da ima veliko vlogo v gospodarskem življenju Izraela.

Mnoge sindikalne organizacije azijskih dežela so članice posameznih mednarodnih federacij. Zlasti Mednarodna konfederacija svobodnih sindikatov posveča v zadnjem času veliko pozornost sindikatom v tem delu sveta. Ustanovila je posebno komisijo za Azijo, ki ima sedež v Kalkuti, podružnici pa v Singapuru in Tokiu. MKSS posebno skrbi za šolanje sindikalnih kadrov. Tako je na primer v Singapuru šola za sindikalne odbornike, v Kalkuti pa so odprli azijsko sindikalno akademijo. Sindikalni voditelji, ki obiskujejo te šole, niso iz delavskih vrst. Večinoma so izobraženci.

Azijski socialisti očitajo Mednarodni konfederaciji svobodnih sindikatov, da se preveč ukvarja z evropskimi vprašanji in premalo z azijskimi, da je pod vplivom ameriških in angleških sindikatov in da podpira kolonializem.

Tudi Svetovna sindikalna federacija (SSF) se zelo zanima za azijske sindikate. Zavzema se za socialni program in za enotnost akcije, ne glede na rasno, narodnostno, politično, versko in sindikalno pripadnost. SSF je usmerila vse svoje delovanje prav na ta vprašanja. Reševati jih poizkuša s pomočjo sindikalnih organizacij Indonezije in Japonske. So pa še drugi problemi, s katerimi se ne pečajo le azijske sindikalne organizacije, temveč vse mednarodne federacije.

Boj za demokratične svoboščine in za nemoteno delo sindikatov, je prišel do izraza tudi na zadnji azijski pokrajinski konferenci Mednarodne konfederacije svobodnih sindikatov. Delegati so zahtevali, naj vlade zaščitijo pravice delavcev, predvsem pa naj jih ne ovirajo pri tem, da se organizirajo v tistih sindikatih kjer sami hočejo. Obenem so zahtevali za organizirane delavce tudi zaščito pravice do politične aktivnosti. Največ pozornosti so posvetili kmetijskim delavcem. V mnogih azijskih deželah jim namreč ne dovoljujejo, da bi se sindikalno organizirali.

V večini azijskih dežela se periodično vrste obdobja lakote, ker so delavske mezde globoko pod življenjskim minimumom. Tako imajo na primer v Indiji 5 kategorij mezd, toda le tistim delavcem, ki dobivajo najvišje mezde je zagotovljen skromen življenjski obstoj. Pogosto dobivajo mezde kar v naturalijah. Hitro naraščanje števila prebivalstva je med drugim tudi povod za izkoriščanje otrok in žena. To velja zlasti za razkropljene delavce v kmetijstvu, ki največkrat niso organizirani v sindikatu. Stvar je še bolj pereča, če upoštevamo, da skoraj ne poznajo socialnega zavarovanja; nizka kulturna raven pa je najbolj vsakdanji pojav. Brezposelnost bi po splošnem mnenju lahko rešili edinole z agrarno reformo. Ta ukrep bi namreč omogočil zaposlitev številnim kmetijskim delavcem.

Mednarodna organizacija dela je že nekajkrat razpravljala o azijskih deželah. V razpravah so doslej načeli že vrsto vprašanj. Med drugim so govorili tudi o tehnični pomoči Aziji, o zaščiti žena v delovnem razmerju, o življenjskih in delovnih pogojih kmetijskih delavcev itd.

Centralni svet Zveze sindikatov Jugoslavije je že navezal stike z mnogimi sindikalnimi organizacijami azijskih dežela. Z Indijo, Izraelom, Japonsko in Burmo smo v zadnjem času izmenjali več obiskov najvišjih sindikalnih voditeljev naše in teh dežel. Prav tako pa imajo naši sindikati stike tudi s Ceylonom, Indonezijo, Malajo in Pakistanom. Iz teh dežel redno dobivamo najrazličnejše sindikalne publikacije, mi pa jim pošiljamo svoje. H. (Iz »Radnika«)